

Sociální důsledky patologických projevů u mladistvých

Bc. Patrik Hrozek

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Patrik HROZEK**
Osobní číslo: **C11071**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor:

Téma práce: **Sociální důsledky patologických projevů
u mladistvých**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu **IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009)**, případně dle dalších materiálů. Bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na popis nejčastěji se vyskytujících patologických jevů o u mladistvých;
- na hledání příčin, které vedou mladistvé k patologickému jednání;
- na sociální důsledky patologických projevů u mladistvých.

Součástí diplomové práce bude sociologický výzkum provedený formou dotazníkového šetření, který bude zaměřen na zjištění důvodů, které vedou mladistvé k patologickému chování a na následky, které toto jednání způsobuje.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAJNÝ, M. O rodičích, dětech a drogách. Praha: Grada, 2001.

KRAUS, B. A KOL. Jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004.

MARHOUNOVÁ, J. NEŠPOR, K. Alkoholici, feťáci a gambleři. Praha: Empatie, 1995.

MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence ? Praha: Portál, 1998.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L. Alkohol, drogy a vaše děti. 5. vyd. Praha: Sportpropag pro MZ, 2003.

POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. Patologické závislosti. Brno: Ústav patologického poradenství a diagnostiky, 2002.

ŘEZÁČ, J. Sociální psychologie. Brno: Paido, 1998.

ŠAMÁNEK, M. Pít či nepít? Praha: Radix, 2003.

VEČERKA, K., A KOL. Sociálně patologické jevy u dětí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000.

VYKOPALOVÁ, H. Sociálně patologické jevy v současné společnosti. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.**

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloš Jůz, Ph.D.
vedoucí katedry

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá sociálními důsledky patologických projevů u mladistvých. Teoretická část se věnuje problematice patologického chování. Čtenáři poskytnou náhled na životní styl mládeže, problematiku volného času a vliv vrstevnických skupin. Svůj pohled zaměřuje na možnosti prevence patologických projevů a úlohu sociálního pedagoga zejména při primární prevenci. Podrobněji se věnuje vybraným patologickým projevům u mladistvých, jako jsou poruchy příjmu potravy, záškoláctví, vandalismus, šikana, ale také na problematiku závislostního chování. Praktická část se věnuje novým formám závislostního chování, konkrétně závislosti na mobilních telefonech, počítačích a sociálních sítích.

Klíčová slova:

Mladiství, životní styl, konformita, patologie, závislost, drogy, sociální síť, Internet, záškoláctví.

ABSTRACT

The thesis deals with the social consequences of the pathological symptoms in adolescents. The theoretical part concerns the problem of the pathological behaviour. It provides the insight into the lifestyle of youth, the issues of free time and the influence of peer groups. The part is focused on the possibilities of the prevention of pathological expressions and the role of a social pedagogue, especially in the primary prevention. It offers an analysis of the selected pathological expressions in adolescents, such as eating disorders, truancy, vandalism, bullying, but also of the issue of the addictive behaviour. The practical part deals with the new forms of the addictive behaviour, namely the addiction to mobile phones, computers and social networks.

Keywords:

Adolescents, lifestyle, conformity, pathology, addiction, drugs, social networks, Internet, truancy.

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Patrik Hrozek

Jméno, příjmení studenta

V Brně 29.3.2013

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat celé mojí rodině, zejména své manželce a dvouleté dceři Petrušce za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Bc. Patrik Hrozek

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PROBLEMATIKA PATOLOGICKÉHO CHOVÁNÍ.....	11
1.1 MLADISTVÉ OSOBY A JEJICH ŽIVOTNÍ STYL	13
1.2 VOLNÝ ČAS A VLIV VRSTEVNICKÝCH SKUPIN	15
1.3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ U MLÁDEŽE	19
1.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	22
2 TYPOLOGIE PATOLOGICKÝCH PROJEVŮ U MLADISTVÝCH	23
2.1 PORUCHY PŘÍJMU POTRAVY	23
2.2 ZÁŠKOLÁCTVÍ	27
2.3 ŠIKANA	30
2.4 VANDALISMUS A KRIMINALITA MLÁDEŽE	33
2.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	35
3 TRADIČNÍ TYPY ZÁVISLOSTNÍHO CHOVÁNÍ.....	37
3.1 PROBLEMATIKA ZÁVISLOSTNÍHO CHOVÁNÍ	37
3.2 DROGOVÉ ZÁVISLOSTI.....	39
3.3 DÍLČÍ ZÁVĚR	41
4 NOVÉ FORMY ZÁVISLOSTNÍHO CHOVÁNÍ	43
4.1 NETOMANIE – ZÁVISLOST NA INTERNETU	43
4.2 ZÁVISLOST NA MOBILNÍCH TELEFONECH.....	46
4.3 ZÁVISLOST NA TELEVIZI.....	48
4.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	49
II PRAKTICKÁ ČÁST	51
5 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	52
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	52
5.2 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	54
ZÁVĚR	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	89
SEZNAM GRAFŮ	90

ÚVOD

„To máme mládež!“ Při zaznění této věty si někteří z nás možná vybaví známou písničku Petry Janů a Věry Špinarové, ve které si zpěvačky stěžují na chování mládeže. A i když byla tato písnička nazpívána již před 30 lety (v roce 1983), stížnosti na chování dnešní mládeže můžeme a pravděpodobně také velmi často slycháváme i dnes. Není se, však čemu divit, neboť problém generačních rozdílů, postojů a názorů zde byl, je a i v budoucnosti zde s největší pravděpodobností bude.

Uvedená diplomová práce na téma: **Sociální důsledky patologických projevů u mladistvých** by měla čtenáři alespoň nastínit nejčastější patologické projevy u mladistvých, objasnit důvody, které vedou mladistvé k takovému jednání a naznačit důsledky takového jednání.

Již v úvodu chci čtenáře upozornit na fakt, že tato diplomová práce nezahrnuje a ani vzhledem ke svému rozsahu nemůže zahrnovat veškeré patologické projevy u mladistvých. Věnuje se však, alespoň dle mého názoru, těm nejčastějším patologickým projevům (jako je závislost na drogách, alkoholu či tabáku), ale také novým druhům závislostního chování (jako je závislost na počítačích, internetu, mobilních telefonech, apod.). Mimo závislostního chování se také zaměřuje na patologické projevy týkající se zejména mladistvých tj. na problematiku záškoláctví, vandalství, mentální bulimii, mentální anorexii, apod.).

Dnešní rodiče se k různým patologickým projevům svých dětí nestaví vždy rovným přístupem. A zatímco problémy týkající se poruch příjmu potravy, šikany, vandalismu pravděpodobně většina rodičů pokládá za velký problém, tak existují i patologické jevy, o kterých někdy možná ani nevědí, že mohou být pro jejich děti nebezpečné. Jedná se zejména o nové závislosti, tj. především závislost na internetu a s ním úzce související závislost na sociálních sítích, u kterých mladistvý tráví někdy až nepřiměřené množství volného času.

Z tohoto důvodu považuji praktickou část diplomové práce za stěžejní, neboť prostřednictvím dotazníkového šetření, provedeného na Integrované střední škole ve

Slavkově u Brna, jsem zjišťoval vztah mladistvých právě k novým druhům závislostního chování, tedy vztahu k mobilním telefonům, počítačům a vztahům k sociálním sítím.

Cílem diplomové práce je podat čtenáři přehled o nejčastějších patologických projevech vyskytujících se u mladistvých a upozornit na důsledky plynoucí z takového jednání. Práce by měla být užitečnou zejména rodičům dospívajících dětí, aby si uvědomili, někdy na první pohled nepříliš zjevnou, závažnost nějakého chování u svých dětí. Současně by však měla posloužit i samotným mladistvým, aby si uvědomili, jaké chování je ještě v souladu se sociální normou a jakým chováním již určitým způsobem vybočuje.

Práce je rozvrhnutá do 5 kapitol. První kapitola se zaměřuje na definování problematiky patologického chování, čtenáře obeznámí s životním stylem mládeže, problematikou volného času a vlivem vrstevnických skupin. Dále se věnuje možnostem prevence patologických projevů a profilem sociálního pedagoga, zejména jeho úlohou při primární prevenci.

Druhá kapitola se zabývá typologií patologických projevů u mladistvých, především poruchami příjmu potravy, záškoláctvím, šikanou, vandalismem a kriminalitou mládeže.

Třetí kapitola se věnuje tradičním typům závislostního chování, vymezuje problematiku závislostního chování a řeší závislosti na drogách, alkoholu a tabáku.

Čtvrtá kapitola čtenáři umožňuje nahlédnout na nové formy závislostního chování. Na tuto část diplomové práce navazuje praktická část, která se formou kvantitativního výzkumu zaměřila na zjištění vztahu mladistvých k médiím, jako jsou mobilní telefony, počítače a s nimi spojené navštěvování sociálních sítí.

Smyslem práce je popsat čtenáři danou problematiku prostřednictvím zvolených kapitol, která je spjata s jistým povědomím veřejnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PROBLEMATIKA PATOLOGICKÉHO CHOVÁNÍ

Sociální patologie je pojmem multidisciplinárním. Je předmětem studia mnoha oborů, jako je sociologie, psychologie, speciální pedagogika, kriminalistika, právo, lékařství, sociální pedagogika. Všechny tyto obory pak zaujímají k sociální patologii jistý úhel pohledu vycházející z jejich primárního zaměření. (Procházka, 2012, s. 133)

Pojem sociální patologie má více významů. Označujeme jí vědní disciplínu, studijní předmět, ale také společensky nežádoucí jevy ve společnosti. Autorem samotného pojmu sociální patologie je Herbert Spencer. (Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 9)

Herbert Spencer hledal paralelu mezi patologií (chorobou) sociální a patologií (chorobou) biologickou. Émile Durkheim považoval sociální patologii za vědu o chorobných a nepříznivých skutečnostech, činech a způsobech chování, které se odchyľují od stanovených norem, ale zároveň jsou organickou komponentou života sociálních celků.

Jeden z významných českých sociologů I. A. Bláha za termínem sociální patologie viděl poruchy sociálních procesů a sociálních zařízení, měl za to, že předmětem studia sociální patologie - jako „kapitoly obecné sociologie“ - by měly být ony poruchy v sociálním prostředí, v sociálních institucích, jejichž důsledkem jsou (často hromadné) poruchy v individuálních životech. Řadí sem např. rodinné poruchy výchovné a socializační, napětí mezi skupinami, různé formy sociální diskriminace, sociální nespravedlivosti nebo náboženské intolerance. (Sekot, 2010, s. 10)

„Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, legislativy a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.“
(Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 4)

Dle Velkého sociologického slovníku (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996, s. 758) pojem sociální patologie (z řec. pathos = utrpení; logos = slovo, nauka, řeč) v sobě zahrnuje nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, tzn. společensky nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování. Z hlediska definování tohoto oboru jde o systematické zkoumání a zobecňování, studium příčin vzniku společensky nežádoucích forem chování a jejich existence.

Procházka za sociálně patologické jevy označuje ty, které jednoznačně porušují historicky vybudované hodnoty a normy dané společnosti a narušují tak bezkonfliktní soužití společnosti. (Procházka, 2012, s. 133)

V posledních letech okruh sociálně patologických jevů zaznamenává dynamický vývoj. Z tohoto důvodu některé nebo nečekaně se rozmáhající jevy, které dříve nebyly považovány za společenský problém, je možné popsat jen na základě dílčích zkušeností z praxe. (Mühlpachr, 2008a, s. 133)

Rozměr prorůstání sociálně patologických jevů do chování dětí a mládeže je spojený s následujícími skutečnostmi:

- **Na kvalitě vnitřních regulativů** chování (to záleží zejména na kvalitě socializačního procesu v okolí rodiny, školy, nejbližším sociálním prostředí včetně volnočasových činností).
- **Na kvalitě vnějších regulativů**, tj. na účinnosti a funkčnosti formální kontroly, kterou provádí např. škola, policie, výchovná zařízení, justice, ale i neformální kontroly, kterou provádí členové rodiny, blízké osoby, spolužáci, sousedi, vrstevníci, apod.
- **Na objektivní sociální situaci** ve společnosti, včetně společensky uznávaných hodnotách, možnostech a kvalitě kultury. (Mühlpachr, 2008a, s. 133)

1.1 Mladistvé osoby a jejich životní styl

V úvodu této podkapitoly se nejdříve zastavíme u samotného vymezení pojmu mladiství. Dle psychologického slovníku se mladistvým rozumí jedinec ve věku 15 - 18 let, který je již trestně odpovědný. Rizikovou mládeží pak rozumíme tu část věkové skupiny mladistvých, u které je zvýšené riziko sociálního selhání, disponovaná k delikventnímu chování, drogové závislosti, alkoholismu, patologickému hráčství, členství v extremistických skupinách a náboženských sektách. (Hartl, Hartlová, 2010, s. 312)

Pro mnohé dospělé jsou - náctiletí pouze dětmi s ošoupanými džínami, které poslouchají ohlušující hudbu, propichují si tělo na různých místech, hodiny tráví na telefonu a celé dopoledne prospí. Tyto roky jsou však pro každého člověka fascinujícím obdobím života. Dospívající jsou pohlceni smíšenými emocemi, které jsou vyvolány přátelstvím na život a na smrt. Potřebami někdy se zařadit a současně být skrz na skrz individuální. Cítí se uvězněni mezi rodiči a vrstevníky a horlivě očekávají, co přinese budoucnost. (Kassin, 2012, s. 345)

Pod pojmem **životní styl** zpravidla rozumíme individuální souhrn postojů, hodnot a dovedností, který se odráží v činnosti člověka, jeho interpersonálních vztazích a komunikaci. Životní styl v takovémto pojetí pak zpravidla zahrnuje např.: síť mezilidských vztahů včetně komunikace, výživy, tělesného pohybu, organizaci času, zájmy, záliby apod. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 152)

Kraus vymezuje životní styl jako široký soubor činností a s nimi spjatých norem, hodnot, postojů, návyků, jež se vyznačují stálým rázem a jsou pro každého individuálně specifické, tj. že vystihují jeho osobitost. (Kraus, 2008, s. 166 - 167)

Každý člověk má svůj systém hodnot, kterým se při svém jednání a uvažování řídí. Není podstatné, zda si svůj hodnotový žebříček uvědomuje, či jedná spíše intuitivně. Hodnotový systém je dlouhodobě utvářen vnějšími a vnitřními vlivy během ontogenetického vývoje. Do jeho struktury se promítají zvláštnosti každého jedince dané jeho pohlavím, věkem, dosaženým vzděláním, rodinným zázemím, profesí, apod. (Vacek, 2008, s. 102-103)

A jak uvádí Kraus: „vývoj hodnotového systému u mladé generace ve věku středoškolské mládeže není ještě zcela dokončen. Mladý člověk si utváří a také přetváří svou hodnotovou orientaci v průběžných konfrontacích s nejrůznějšími životními situacemi, informacemi a všemi vlivy, které na něj působí.“ (Kraus, 2006, s. 61)

Vzhledem k tomu, že v předchozích odstavcích několikrát zazněly pojmy jako hodnota, postoj, zájem, pokládám za nutné, na chvíli se u těchto pojmu zastavit a nastínit čtenáři jejich význam.

Hodnoty - jedná se o ideály, které jedinec přijímá za své a má touhu se jim přiblížit, chce jich dosáhnout. Mohou to být např. zdraví, vzdělání, peníze, moc, atd.

Potřeby - potřeba se projevuje jako vnitřní emocionální prožitky nedostatku něčeho, např. lásky, postavení ve společnosti, sexuálního uspokojení, atd., nebo nadbytku něčeho.

Zájmy - projevují se jako racionální, tedy promyšlená volba oblastí, v nichž mohou lidé prostřednictvím uvedených aktivit získat a prožít to, co je uspokojuje.

Postoje - jsou naučené, pozitivní, nebo naopak negativní reakce jedince na osoby, objekty, děje, apod., se kterými se dostává do kontaktu. Tyto reakce se projevují:

- v hodnotících soudem o někom, o něčem,
- v pozitivním nebo negativním prožívání kontaktu s někým nebo něčím,
- v projevech chování („jsem aktivnější, chci uniknout, zbavit se něčeho“ atd.).

Konkrétní podoby jednotlivých emočně motivačních vlastností jedince fungují jako vnitřní regulátory jeho rozhodování a tím ovlivňují ve svých důsledcích vnější projevy chování lidí v životních situacích. Vytváření konkrétních podob hodnot, potřeb, zájmů, apod. vychovávaných je ovlivňováno vnějším prostředím (záměrně či nezáměrně). (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 26 - 27)

Základní odlišností hodnotové orientace delikventů je negace hodnot morálního charakteru a pozitivního sebeuplatnění, neboť delikventní jedinci nemají tyto hodnoty zvnitřněny. (Fischer, 2006, s. 73)

Děti a mladiství podléhají snáze škodlivým vlivům a závislostem (kouření, alkohol, drogy) při absenci kladného emočního vztahu v rodině, ve škole a skupině vrstevníků, při nedostatku činnosti, která je smysluplná a přináší uspokojení, při absenci životních cílů a perspektiv, při hromadění zátěží různého druhu. Naproti tomu příznivá výchova v rodině a ve škole, smysluplná a poutavá činnost, malé skupiny s příznivými cíly a formami komunikace, pomáhá čelit škodlivým vlivům a závislostem. (Čáp, Mareš, 2007, s. 358)

„Zdravý životní styl je tou nejlepší specifickou prevencí, ve které jde o celkové formování osobnosti připravené na všechny složitosti a nástrahy současného světa a života a schopné jim odolávat. Zdravý životní styl posiluje také odpovědnost za vlastní jednání a za utváření optimálního modelu života s duchovním a mravním rozměrem.“ (Kraus, 2008, s. 172)

1.2 Volný čas a vliv vrstevnických skupin

„Volný čas je společně s časem vyhrazeným práci či studiu, spánku nebo sebeobslužným činnostem jednou ze základních složek podílejících se na periodizaci dne téměř každého jedince.“ (Mühlpachr, 2007, s. 215)

Volný čas je tedy časem, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, které vyplývají z jeho sociálních rolí. Jedná se o činnosti, do kterých člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jich na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.

Jako hlavní funkce volného času se uvádějí:

- odpočinek (regenerace pracovní síly),
- zábava (regenerace duševních sil),
- rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury). (Hofbauer, 2004, s. 13)

Volný čas tedy nemůžeme ztotožňovat pouze s pasivními rekreačními aktivitami, jakými jsou dnes např. sledování televize, hraní počítačových her, nakupování pro radost či četba bulvárních časopisů. Jedná se o celou řadu aktivit potřebných pro rozvoj naší osobnosti,

kompenzaci jednostranného zatížení ze zaměstnání či ze školy, duševní hygienu, ale také např. udržování fyzické kondice atd. (Mühlpachr, 2007, s. 216)

Problematika eliminace sociálně patologických jevů mládeže je v centru pozornosti mnoha vědních disciplín. Přičemž právě efektivní využívání volného času může být významným nástrojem při prevenci, respektive při eliminaci sociálně patologických jevů. Je velmi důležité uvědomit si, že volný čas patří mezi klíčové prvky života mladých lidí a právě z tohoto důvodu je zapotřebí věnovat mu náležitou pozornost. (Hardy, Mühlpachr, Dudášová, 2011, s. 151 - 153)

Neboť někdy „dobře zapadnout“ může pro dnešní generaci mladistvých znamenat cokoliv (sněžení živé akvarijní rybky, oholení si hlavy, propíchnutí ucha, sledování MTV nebo pořízení si nějakého tetování). Pokus vyhovět standardům okolí uspokojuje důležitou potřebu života dospívajícího člověka. Společenský vliv vrstevníků - obzvláště blízkých přátel - může mít na dospívajícího jak pozitivní, tak také negativní vliv. (Kassin, 2012, s. 347)

Vrstevnické skupiny jsou typem sociálních skupin, ve kterých se dospívající generace seskupuje spontánně a přirozeně. To co tyto lidi sdružuje, bývá společná potřeba či zájem. Jedná se o malé a neformální sociální skupiny. Členové bývají v přibližně stejném věku, narodili se za podobných historických podmínek, jejich biologický, psychický, sociální a kulturní vývoj probíhá za přibližně stejných okolností. (Přadka, Knotová, Faltýsková, 2004, s. 31)

Kraus k vrstevnickým skupinám dodává, že prezentují přirozenou formu života dětí a mládeže. Charakteristická je, jak je řečeno výše, věková, ale také názorová podobnost, z níž vyplývá shodné jednání. (Kraus, 2008, s. 88)

Vrstevníci hrají v životě každého člověka významnou roli. Děti i mladiství se vyvíjejí jako sociální bytosti kontaktem s osobami v nejbližším sociálním okolí. Primární socializace se sice odehrává v rodině, ale pro svůj optimální rozvoj však dítě potřebuje komunikaci a interakci s lidmi všech věkových kategorií - s rodiči, prarodiči, sourozenci, ale i se stejně starými vrstevníky. Jak uvádí Procházka, děti které mají omezené možnosti stýkat se se

stejně starými kamarády, mají posléze potíže s osvojením sociálních dovedností, vyskytuje se u nich vyšší míra nejistoty a projevují se u nich výraznější znaky introverze. (Procházka, 2012, s. 118)

A vzhledem k tomu, že vrstevnická společnost má v období dospívání na mladistvé velký vliv, je v zájmu jak dospívajícího, tak i jeho rodičů, aby vrstevníci rozvíjeli dobré stránky jeho osobnosti a ne ty špatné. Přátelé, kteří např. nadměrně pijí alkohol nebo berou drogy, patří v dospívání k nejrizikovějším činitelům vůbec.

Rodiče by tedy měli dospívajícího povzbuzovat k hledání dobrých přátel a také k pěstování kvalitních zájmů a zálib. Je to právě období dospívání, kdy se mladiství připravuje na budoucí povolání a samostatný život mimo rodinu. S tím související stres nebývá zanedbatelný ani u dětí s dobrým školním prospěchem. O to obtížnější je toto období pro děti, které mají studijní problémy, nedostaly se např. na vysněnou školu, nezvládají nároky zvolené profese nebo nenachází po ukončení školy přiměřené uplatnění. Rodiče by v tomto směru měli schopností a nadání dospívajícího, ale zároveň by na něj neměli klást nároky, které nedokáže splnit. (Nešpor, 2001, s. 40)

Dle Pedagogického slovníku si pojem party můžeme definovat jako typ malé sociální skupiny s vysokou mírou soudržnosti, těsnými sociálními vztahy, vysokým stupněm spolupráce a stabilními sociálními rolami. Taková sociální skupina mívá společné zájmy a cíle. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 144)

Jak uvádí Kraus, „*různá šetření ukazují, že se stávají jakýmsi podhoubím takového jednání. Většina vandalství, konzumace alkoholu i drog, to vše se odehrává převážně v různých seskupeních, individualisté jsou spíše výjimkou*“. V takových partách nachází zázemí převážně děti z dysfunkčních rodin. Skupinové mínění, nároky na konformitu či tlak skupiny bývají těmi faktory, které vedou k deviantnímu chování. Na druhé straně snaha předvést se před svými kamarády a ukázat, že nejsem žádný slaboch, bývá tím hnacím motorem takového jednání. Naštěstí ne všechny vrstevnické skupiny či party mají takovýto závadový charakter. (Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 27)

Přestože si většina mladistvých uchová základní hodnoty, které přebrala od svých rodičů, co se týče módy, účesu, hudby či způsobu vyjadřování dávají přednost radám vrstevníků. To stejné platí i o vhodných projevech chování. (Kassin, 2012, s. 347)

Z důvodu výše uvedeného pokládám za vhodné zmínit alespoň krátce něco málo k sociální konformitě, která se na konkrétních podobách chování mladistvých velkou měrou podílí a toto chování ovlivňuje.

Dle Psychologického slovníku znamená konformita sklon k přizpůsobování svých názorů a jednání názorům a jednání ostatních členů skupiny či společnosti. Snahou je získat pozitivní sankce nebo naopak obavou ze sankcí negativních. (Hartl, Hartlová, 2010, s. 262)

Nakonečný k sociální konformitě dodává, že subjekt se přizpůsobuje postojům, chování či standardům určité skupiny nebo druhých jedinců i když jsou ve zjevném rozporu s jeho vlastními tendencemi. (Nakonečný, 2011, s. 639, s. 643) A pokud lidé hodnotí nějakou stránku naší reality za přítomnosti jiných osob, jde jim o dvě věci a to: „chtějí mít pravdu a chtějí na druhé udělat dobrý dojem“. Při určování toho, co je pravda, mají lidé dva zdroje informací: to co naznačuje jejich percepce fyzické reality a pak to, co říkají ostatní¹. (Hewstone, 2006, s. 459 - 460)

A jak uvádí Kraus, obecně lze konstatovat, že mládež má ve většině případů mnohem více volného času než dospělí. A ti, kteří s tímto časem neumí vhodně naložit, tráví většinou tento čas ve skupinách vrstevníků a systematicky se žádné činnosti nevěnují. Nudu poté často zahánějí činnostmi, které nejsou společensky žádoucí. (Kraus, 2006, s. 52 - 53)

---

¹ Např. série experimentů zaměřených na konformitu, které uskutečnil Solomon Asch (1951, 1952, 1956)

1.3 Prevence sociálně patologických jevů u mládeže

Sociálně patologické jevy jsou nejen pro jednotlivce, ale pro celou skupinu, resp. pro celou společnost vždy škodlivé. Nejúčinnějším způsobem boje proti těmto jevům je prevence, která se snaží předejít hrozícím rizikům. Rozeznáváme tři základní úrovně prevence: primární, sekundární a terciální. (Hardy, Mühlpachr, Dudášová, 2011, s. 217)

Primární prevence se snaží předcházet vzniku sociálně patologického chování v situacích a prostředích, kde tento jev ještě nenastal. Sekundární prevence se zaměřuje na osoby, které jsou z hlediska sociální rizikové nebo se již nějakého deviantního chování dopustily. Terciální prevence si pak klade za cíl zabránit recidivě (př. rozdávání sterilních injekčních stříkaček drogově závislým). (Kraus, 2008, s. 148)

Jak uvádí Žigová, v porovnání s minulostí platí dnes o mnoho víc, že je velmi důležité, aby výchova mladého člověka předvídala potencionální ohrožení a rozvíjela ty aktivity, které pozitivně překonají negativní vlivy. Kompenzace mezer, neuspokojených potřeb a negativních vlivů je ve výchově dnes nevyhnutelná a to jak ve škole, tak i v rodině a volném čase. Právě zájmová činnost dětí je dnes považována jako jeden z nejvýznamnějších faktorů prevence. (Bakošová, Bargel, Hroncová a kol., 2010, s. 471)

Sociální prevence je všeobecnou prevencí, zejména prevencí sociálně patologických jevů. Realizuje se jako odborná činnost, kterou vykonává sociální pracovník, který k tomu využívá metody a postupy sociální práce s akcentem na zvyšování kvality života jedince, rodiny, skupiny či komunity. Realizace všech druhů prevence vedoucí k odstranění sociálně patologických jevů má svá vlastní specifika a jejich realizace je velmi náročná. Z tohoto důvodu vyžaduje maximální odbornost. Neodborný přístup při prevenci sociálně patologických jevů má za následek nízkou účinnost. (Hardy, Mühlpachr, Dudášová, 2011, s. 217 - 219)

Člověk je zpravidla ochoten o sobě uvažovat, zvažovat opodstatněnost preferovaných hodnot, potřeb, postojů atd., jim odpovídajících projevů chování a měnit je a tím i sebe především na základě osobních zkušeností získaných v kontaktu se současnými

společenskými podmínkami. Osobní zkušenosti jsou jedním z hlavních vnitřních faktorů, jehož působení vede jedince k přemýšlení o sobě a také k ochotě něco na sobě měnit. (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 30-31)

Výchova k hodnotám

V naší pedagogice se o hodnotách a jejich rozvoji nejvíce mluví v rámci mravní a estetické výchovy, stále častěji se žáci s tímto tématem setkávají v souvislosti s výchovou občanskou, multikulturní, k demokracii apod. Oproti tomu v zahraničí se již výchova k hodnotám vyskytuje samostatně. I tam se ale velmi často prolíná s problematikou morálního vývoje a mravní výchovy.

Máme-li se na takovou výchovu zaměřit, je potřeba vědět, k jakým hodnotám chceme mládež vést. Demokratické systémy staví na tzv. tradičních, obecně lidských hodnotách, které jsou základem vývoje lidské civilizace od jejích prvopočátků. K nim se řadí principy dobra, krásy, rovnosti, svobody myšlení a jednání, respektu a tolerance, solidarity vůči slabším a znevýhodněným, práva na důstojný život a jeho ochranu, apod. Tyto principy, na nichž je vybudována základy evropské a světové civilizace, se „učí“ nesnadno. Z tohoto důvodu jsou v modelech výchovy transformovány do řady vlastností či kvalit osobnosti, které lze v procesu výchovy rozvíjet. V tomto smyslu se u různých autorů nejčastěji objevují: respekt, odpovědnost, spolehlivost, soucit, laskavost, odvaha, čestnost, tolerance, atd. (Vacek, 2008, s. 103 - 104)

Sociální pedagog

Od počátku narození až do smrti se ocitáme v různých životních situacích, které zdolávat bez pomoci ostatních lidí a bez lidmi vytvořených institucí lze jen velice obtížně a mnohdy dokonce vůbec ne. Na životní cestě kteréhokoliv z nás se mohou odkrýt vážné životní uzly, které ne vždy lze rozřešit autoregulací života. A právě v takovýchto krizových životních situacích je zapotřebí člověku pomoci. (Mühlpachr, 2008b, s. 88)

Sociálního pedagoga řadíme do tzv. pomáhajících profesí. Ty představují poměrně široký soubor různých profesí, které se vyznačují bezprostřední prací s lidmi tak v oblasti sociální, jako výchovně vzdělávací i zdravotnické, jsou však spíše službou poslání než rutinní prací. Široká škála působnosti sociálního pedagoga v sobě

zahrnuje oblast sociálně výchovné pomoci dětem a mládeži, ale také dospělým. (Bakošová, Bargel, Hroncová a kol., 2010, s. 439)

Z. Bakošová vymezuje sociálního pedagoga následovně: „*Sociální pedagog je odborník, který je teoreticky i prakticky připravený ve vysokoškolském-magisterském studiu oboru pedagogika, filozofického, pedagogického či sociálního zaměření na sociálně-výchovnou činnost. Je odborníkem, jehož všeobecné kompetence spočívají v pomoci a podpoře dětem, mládeži, dospělým, rodičům a jejich podpoře v situacích vyrovnávání deficitu socializace a hledání možnosti zlepšení kvality života prostřednictvím výchovy, vzdělávání, prevence, poradenství*“ (Bakošová, 2008, s. 192).

Práce sociálního pedagoga je s oblastí rizikového chování a rizikových jedinců spjata. Za velmi důležitou je pokládána zejména oblast primární prevence, kdy sociální pedagogika nabízí prostor pro rozvíjení specifické i nespécifické primární prevence (zde často s přesahem do pedagogiky volného času). A jak uvádí Kaliba, předpokladem naplňování cílů v oblasti primární prevence zmíněných projevů chování je „*pedagog vzdělaný, kvalifikovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený, který se svou osobností pozitivně podílí na vývoji sebeuvědomění žáka*“ (Bakošová, Bargel, Hroncová a kol., 2010, s. 423)

Sociálně výchovná činnost v terénu

V sociální práci se jako nejdůležitější cíl práce s mládeží rozumí podpora osobnostního vývoje jednotlivce prostřednictvím sociální výchovy. Cílem je naučit mladé lidi vzít na sebe osobní odpovědnost za vlastní jednání. Sociální vzdělávání tak má pomoci k posilování schopností mladých lidí řešit neshody bez agrese, nenásilným způsobem, vypořádat se s těžkostmi čínorodým způsobem, tedy nevolit v problémových situacích únikové strategie (alkohol, agrese). U těchto mladistvých je důležité podpořit takové způsoby seberealizace, uvolnění nahromaděné energie a využívání volného času, které jsou společensky akceptovatelné a žádané. Sociální výchova se tedy zaměřuje na to, aby v klientech napomáhala rozvíjet osobní schopnosti, které prospívají klientovi i celé společnosti. (Kraus, 2008, s. 184)

1.4 Dílčí závěr

Uvedená kapitola se věnovala problematice patologického chování. Čtenáře seznamuje se samotným vymezením sociální patologie, a dále co je považováno za patologické jevy. Čtenář je současně upozorněn na to, že se jednak tento soubor jevů, který se stále vyvíjí, rozrůstá a co v minulosti nebylo považováno jako patologický problém, dnes tak být bráno již nemusí.

V jednotlivých podkapitolách jsem se dále věnoval mladistvým a jejich životnímu stylu. Zvláštní pozornost jsem věnoval hodnotám, postojům, které mladiství zastávají a s životním stylem jednotlivých osob úzce souvisí.

Dalšími důležitými faktory, které mohou mít vliv na rozvoj patologických projevů u mladistvých je využívání volného času a vliv vrstevnických skupin. Mnozí autoři upozorňují na fakt, že rodiče by se měli i u dětí ve věku 15 - 17 let zajímat o to, s kým se střetávají, s kým se přátelí, co ve svém volném čase dělají. Ve vztahu k vrstevnickým skupinám jsem zmínil i vliv sociální konformity, která ovlivňuje chování a jednání osob za přítomnosti jiných osob.

V neposlední řadě jsem se věnoval prevenci sociálně patologických projevů. Jak se čtenář může dočíst, rozeznáváme prevenci primární, sekundární a terciální. A neboť je realizace kterékoliv z uvedených prevencí vedoucích k odstranění sociálně patologických jevů náročná, je zapotřebí, aby osoba, která ji provádí, měla dostatečné odborné znalosti. Neboť neodborný přístup má jen nízkou účinnost na změně postojů mladého člověka.

2 TYPOLOGIE PATOLOGICKÝCH PROJEVŮ U MLADISTVÝCH

2.1 Poruchy příjmu potravy

Je paradoxní, že žijeme ve společnosti uctívající štíhlou linii, ale ve skutečnosti jsme stále tlustší a tlustší. Z různých médií se na nás valí obrázky „krasavců“, kteří mají vypracované břišní svaly a éterických modelek, které vypadají tak křehce, že se zdají podvyživené. Nicméně pokud se posadíte např. v obchodním centru na lavičku a budete pozorovat kolemjdoucí, pravděpodobně vás překvapí, jak je většina naší populace obézní. Naše posedlost po štíhlé linii často vede k tomu, že někteří lidé tloustnou. Nasazování drastických nárazových diet způsobí to, že se tělo bojí hladovění, ukládá si zásoby energie a to je ten důvod, pro tzv. jo-jo efekt vede k přibírání na váze, místo aby váha při dietě stále klesala. (Hamer, 2003, s. 212 - 213)

Poruchy příjmu potravy (dále jen PPP) jsou jedním z nejčastějších a zároveň nejzávažnějších onemocnění zvláště mladých dívek a žen projevujících se těžkými důsledky na fyzickou, psychickou, ale také sociální kvalitu zdraví. Mentální anorexie a mentální bulimie, které tvoří nejzřetelnější vymezení PPP, se projevují základními symptomy, které mají logický vývoj a biologický, sociální a osobnosti význam. I přes odlišnost, kterou vidíme v mentální anorexii, kterou nám prezentují dívky vyhublé na kost, a bulimii, kterou lze na první pohled jen velmi těžko rozeznat, jsou si obě nemoci velmi podobné. Pacienty v obou případech spojuje strach z tloušťky. Zabývají se tím, jak vypadají, kolik jim ukazuje ručička váhy, neustále se snaží zhubnout nebo přinejmenším zabránit jakémukoliv nárůstu tělesné hmotnosti. (Řehulka et al., 2008, s. 54)

Mentální anorexie

Dle psychologického slovníku znamená „vyhladovění sebe samého“. Jedná se o poruchu, která je vyvolaná úmyslným snižováním váhy, kterou si způsobuje postižený sám tím, že se vyhýbá většině jídel a mimo to užívá další způsoby, kterým se snaží dosáhnout snížení své váhy (vyprovokované zvracení, užívání laxativ, diuretik, nadměrné cvičení). Důvodem takového jednání je strach z tloušťky, zkreslená představa o vlastním těle jako vtíravá ovládací myšlenka, představa o povinnosti mít nízkou váhu jako výsledek sociokulturního

tlaku na ideál dívky. Právě ženy tvoří až 95% postižených a naprostá většina je ve věku 12 - 18 let. (Hartl, Hartlová, 2010, s. 38)

Jak je výše uvedeno, mentální anorexie je porucha charakterizovaná zejména úmyslným snižováním tělesné hmotnosti. Anorektičky neodmítají jídlo z důvodu, že na něj nemají chuť, ale z důvodu, že nechtějí jíst (i když to někdy popírají). Nechutenství či oslabení chutě k jídlu je však zpravidla důsledkem hladovění. (Krch, 2002, s. 23)

Anorektičky bývají často charakterizovány jako inteligentní perfekcionistky orientované na výkon. (Janebová, 2006, s. 75)

Diagnostická kritéria jak je vymezuje Kirch (2002, s. 23)

1. Aktivní udržování extrémně nízké tělesné hmotnosti.
2. Strach z tloušťky, který přetrvává i při velmi nízké tělesné hmotnosti.
3. U žen porucha menstruačního cyklu v případě, kdy nejsou podávány hormonální přípravky.

Známky onemocnění:

- dívka hubne a obléká se do volného oblečení,
- postupně vynechává jídla s rodinou, jako důvod uvádí to, že má jiný rozvrh nebo začala s vegetariánstvím,
- když jí s rodinou, tak jí zpravidla jen zeleninu. Jídlo krájí na malé kousky, které postrkuje po talíři,
- je velmi aktivní, hodně chodí a běhá, přestává se dívat na TV, učí se a stále cvičí,
- pije hodně kávy a dietních nápojů,
- mění se, jí nálada, bývá hodně plačtivá, podrážděná a netrpělivá,
- přestává chodit s přáteli ven a vyhýbá se rodinným akcím,
- může se přejídat (z lednice se ztrácí neobvykle velké množství jídla, nacházíme prázdné obaly ukryté po domácnosti,
- může zvracet, kdy zápach může být cítit v koupelně,
- může často chodit nakupovat do lékárny, můžeme nacházet zbytky projímadel,

- tráví dlouhý čas v koupelně a na záchodě. Do koupelny odchází hned po každém jídle, na záchod chodí často během dne a několikrát za noc. (Papežová, 2000, s. 20-21)

Důsledky hladovění na duševní život

- *„Zhoršení nálady a deprese vychází z pesimizmu, ztráty naděje a neschopnosti najít v životě radost.*
- *Duševní život se stane ovládaný představami o jídle i touhou po přejedení.*
- *Schopnost a zájem tvořit vztahy jsou zmenšeny, přátelství se ztrácí, je tu pocit odtržení, izolace od ostatních.*
- *Zhoršuje se koncentrace, je těžké pracovat naplno.*
- *Malé problémy se zdají nepřekonatelnými.*
- *Komplexní myšlení je poškozeno, je těžké sledovat několik myšlenkových plánů najednou.“* (Papežová, 2000, s. 52)

Mentální bulimie

Bulimie neboli nezdravé přejídání souvisí s poruchou příjmu potravy. Jedná se o vadu obživného pudu a je výhradním problémem vyspělých zemí. S otylostí ovšem nemusí souviset, neboť ne každé nenáležité přejídání způsobuje obezitu. (Mühlpachr, 2008a, s. 100 - 101)

Jedná se o opakující se záchvaty přejídání s velkými dávkami jídla během velmi krátké doby s nutkavou touhou potlačit důsledky vyprovokovaným zvracením, zneužíváním laxativ či diuretik, užívání klystýrů a obdobím hladovění. Hlavní příčinou takového jednání je nadměrný strach z tloušťky. Nejčastěji postihuje mladé ženy a za nejrizikovější faktory se považuje negativní sebehodnocení a perfekcionismus. (Hartl, Hartlová, 2010, s. 71)

Jak bylo řečeno výše, pro bulimii je charakteristická ztráta sebekontroly při jídle. Typickým chováním je přecpávání se a to zejména zákusky a moučníky. Po takovémto jednání následuje vyloučení potravy z těla vyvoláním zvracení nebo za pomoci projímadla. (Hamer, 2003, s. 212)

Žena trpící bulimií tak může spořádat např. celou pizzu, balení sušenek, porci pečeného kuřete a velké balení polárkového dortu - to vše najedno posezení. Pak se takto spořádaného jídla snaží zbavit a doslova ho ze sebe vypuzuje. Takovéto cykly přejídání a následného pročišťování se opakují dvakrát až čtrnáctkrát týdně. Mentální bulimie na rozdíl od mentální anorexie pacientu většinou neohrožuje na jejím životě (bulimičky zpravidla mívají normální váhu a tím se jim usnadňuje nemoc tajit před okolím). Opakovaným zvracením se však nezřídka rozleptá zubní sklovina, způsobí dehydrataci, poruší rovnováhu důležitých prvků a vyvolá spoustu dalších zdravotních problémů. (Kassin, 2007, s. 416)

Diagnostická kritéria bulimie:

1. Opakující se epizody přejídání. Neovladatelná ztráta kontroly nad jídlem je důležitějším příznakem přejídání než zkonsumované množství.
2. Nadměrná kontrola tělesné hmotnosti, což mimo vyvolaného zvracení, zneužívání projímadel či léků na odvodnění zahrnuje také opakující se hladovky a nadměrné cvičení.
3. Strach z tloušťky a vysoký zájem o tělesný vzhled a tělesnou hmotnost. (Krch, 2002, s. 24 - 25)

Mentální bulimie je v porovnání s mentální anorexií považována za lépe léčitelnou a méně nebezpečnou formu poruchy příjmu potravy. Rozdílná je sebereflexe postižených u obou poruch. Zatímco anorektičky jsou na sebe velmi pyšné (na svou pevnou vůli a sebeovládání) a zpravidla si ani neuvědomují, že jejich nejedení není normální, bulimičky si jejich problém uvědomují a jejich přejídání a následné zvracení před okolím tají a za svou slabost se velmi stydí. (Palečková, 2004 in Janebová, 2006, s. 76)

Na počátku těchto problémů stojí zpravidla redukční dieta. Jak uvádí Krch (2002, s. 54) *„většina studií zatím prokázala, že redukční diety významně zvyšují riziko vzniku mentální anorexie a bulimie. V průměru třicet procent redukčních diet přechází během jednoho až dvou let v to, co je nazýváno patologickou dietou. U dvaceti až třiceti procent těchto „patologických dietářek“ dojde později k rozvoji příznaků poruchy příjmu potravy“*.

Jak uvádí Hamer, bylo by dobré uvolnit společenský tlak na štíhrou linii, zejména u mladistvých, kteří jsou emočně nejzranitelnější. (Hamer, 2003, s. 213)

Tuto podkapitolu bych rád ukončil slovy Aleše Sekota, který uvádí, že je nutné uvědomit si, že máme před sebou vzory, v reálném životě spíše neexistující. Redakce časopisů chce mít zpravidla všechno dokonalé. Dokonalost ale neexistuje. Fotky v časopisech nejsou často skutečné. Skuteční jsme ale my, naše životy a okolní svět. A nejdůležitější je, nemilovat zástupný klamavý nereální virtuální svět, ale naopak svět každodenní skutečnosti. Skutečnost, jejíž jsme součástí. A proto bychom se měli „brát“ a měli se mít rádi takoví, jací doopravdy jsme. (Sekot, 2010, s. 50)

2.2 Záškoláctví

Škola - instituce, která se výrazně podílí na výchově a socializaci žáků. Přesto se v tomto prostředí setkáváme s nežádoucími jevy, které narušují její výchovné působení a ovlivňují proces socializace studentů. Za nejčastější druhy deviantního chování ve školním prostředí se považuje: záškoláctví, krádeže, šikanování, delikvence a kriminalita. (Kraus, Hroncová a kol., 2007, s. 292)

Martínek (2009, s. 97) vymezuje záškoláctví jako úmyslné zmeškání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní si školní docházku.

Dle psychologického slovníku pod pojmem záškoláctví rozumíme nepřítomnost studenta ve škole a to bez svolení a přijatelného důvodu. (Hartl, Hartlová, 2010, s. 689)

Ve smyslu speciálně pedagogickém označuje záškoláctví vadu vztahu k učení, která může být znakem defektivity. Za záškoláctví se považuje opětovná neomluvená neúčast žáka na vyučování v počtu desítek až stovek zmeškaných hodin, přičemž žák se tyto hodiny nesnaží nikterak omluvit. (Sovák a kol., 2000, s. 410 - 411)

Pokud budeme mluvit o záškoláctví, jedná se o jistou formu útěku dítěte ze školy, přičemž dítě rodičům předstírá, že školu navštěvuje. Problematika záškoláctví je sice právně

ukotvena, v praxi však bývá většina případů řešena domluvou rodičů dítěte a školy. Mimo útky ze školy můžeme v praxi sledovat i útky z domova, dětských domovů, diagnostických ústavů. (Procházka, 2012, s. 154)

Mnoho autorů (př. Grác, Fontana) pokládají záškoláctví za sociálně patologický problém. Jedná se o výchovně problémové chování, které není v souladu s přijatými normami a zvyklostmi ve společnosti. Podstatná je však skutečnost, že právě záškoláctví bývá častokrát sociálně patologickým jevem, který tvoří přechod k dalším a častokrát mnohem závažnějším druhům deviantního chování, případně se žáci právě během doby, kdy jsou „za školou“ dopouští jiných druhů nežádoucího chování. (Kraus, Hroncová a kol., 2007, s. 292)

„Záškoláctví, lhaní a podvody jsou často únikem před nepříjemnými zážitky a přísnými tresty. Mnoho forem problémového chování je projevem nezralých způsobů osamostatňování se mladistvého ze závislosti na rodině a autoritě dospělých, zvláště v podmínkách velmi přísné, autokratické výchovy.“ (Čáp, Mareš, 2007, s. 361)

Příčin vedoucí k záškoláctví může být celá řada, může se jednat např. o nechuť ke školní práci, o poruchu vztahů mezi dětmi, strach ze školy, popř. strach z učitele.

Může se jednat o:

- **Záškoláctví impulzivního charakteru**, kdy dítě předem neplánuje, že do školy nepůjde, reaguje náhle, nepromyšleně, případně odejde v průběhu vyučování. Takto vzniklé záškoláctví může trvat i několik dnů, dokud rodiče nezjistí, že dítě do školy nechodí. Ze strachu z následků dít v chození „za školu“ pokračuje, neboť neví, jak jinak by svoji situaci mohlo vyřešit (svěřit se rodiči obvykle bojí).
- **Účelové záškoláctví** - takové se objevuje většinou tehdy, když se dítě či mladistvý chce vyhnout nějakému zkoušení, písemné práci, neoblíbenému předmětu či vyučujícímu. (Martínek, 2009, s. 97)

Příčiny útěků ze školy, případně z domova patří:

- sociálně patologické prostředí rodiny, rozvod, rozluka rodičů, týrání dítěte,
- v případě funkční rodiny se jedná o problém značné zaměstnanosti rodičů, kdy se dítě cítí samo, popřípadě se nudí, dále také nadměrné nároky rodičů na dítě a jeho následný strach z nenaplnění jejich očekávání,
- osiření a opuštění dítěte,
- mimomanželský původ,
- nedostatečný dohled nad dětmi, problémy týkající se otázky bydlení, nevhodné stravy, v nemoci,
- závady ve společenských institucích (ve školských zařízeních, apod.),
- špatný vliv vrstevníků, sourozenců, spolužáků, apod.
- vliv televizních programů, seriálů, ale také i četba knih a novin,
- zaměstnávání dětí. (Jedlička, Kořa, 1998, s. 51-52)

Možnosti opatření ke snížení výskytu záškoláctví

Jednou z možností, jak snížit výskyt tohoto sociálně patologického jevu, je vstřícná, otevřená a možná **komunikace mezi žáky a učiteli**. Jak ale uvádí Martínek, současná škola žije ve značném spěchu, učitelé jsou zahlcováni nepřehledným množstvím jiných povinností, a tím jim nezbývá čas právě na tento typ komunikace. Často pak ve svém spěchu přehlédnou v chování dětí projevy, které by jim uniknout neměly.

Další možností je potom zintenzivnění práce **výchovného poradce**. Jeho současnou úlohou je v současné době zejména poradenství v rámci budoucího povolání. Svou činnost by však měl zaměřit zejména na výchovné potíže žáků, umět komunikovat s jejich rodiči, vysvětlit jim, kde je možná příčina takového chování jejich dítěte. (Martínek, 2009, s. 101)

Záškoláctví se často řeší až tehdy, kdy množství zameškaných hodin je do očí bijících a škola zvažuje, zda tento problém ohlásit na odbor sociálních věcí. Přitom není nic snadnějšího, než první náznaky záškoláctví řešit ihned s rodiči a o zodpovědnost tím přenést i na ně. (Martínek, 2009, s. 102)

2.3 Šikana

„Jednoho prvňáčka zatahli kluci z třetí třídy do křoví, zkroutili mu ruce za záda, srazili ho na kolena: „Zítra přineseš pajčku. A jestli cekneš, budeš se válet v krvi!“ Prvňáček se svěřil mamince, ta se hned rozeběhla za paní učitelkou. Její reakce: „Tohleto? Na naší škole? Vyloučeno! To si musel váš chlapec vymyslet.“ Večer si nešťastný prvňáček cosi maloval pastelkami. Padesátikorunu. Aby ukázal alespoň snahu...“ (Říčan, 1995, s. 7)

Šikana je jevem, který není nikterak nový, avšak patří v posledních letech k aktuálním a stále diskutovaným problémům české školy. Jedná se o sociální patologický jev, se kterým se dnes a denně setkávají učitelé na všech základních a středních školách. Často se však můžeme setkat s tím, že některé školy popírají to, že se na jejich škole šikana vyskytuje a jsou přesvědčeny o tom, že u nich panuje sociálně zdravé prostředí. (Procházka, 2012, s. 158)

Pojem šikana je odvozen z francouzského výrazu chicane, což znamená zlomyslně a zbytečně obtěžovat, týrat, sužovat, pronásledovat a opakovaně vyžadovat nesmyslnou činnost. Za šikanování je považováno ubližování charakteristické rysem promyšlenosti (je opakované, systematické a průběžné). Někdy je však za šikanu považována i událost, která se přihodila pouze jednou, avšak byla zvlášť krutá. Mimo šikany přímé je rozlišována i šikana nepřímá, tedy taková, která se orientuje na vyloučení oběti ze skupinových aktivit, na projevy nezájmu ze strany okolí, pomluvy apod. Někdy se vyskytují obě formy současně. (Vykopalová, 2001, s. 104)

Kolář za šikanování považuje situaci, kdy jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. To znamená, že vám někdo, komu se nemůžete ubránit, dělá, co je vám nepříjemné, co vás ponižuje, případně co vás bolí - strká do vás, bije vás, nadává vám, schovává vám věci. Život vám však může znepříjemňovat i jinak, pomlouvá vás, intrikuje proti vám, navádí spolužáky, aby s vámi nemluvili a nevšimli si vás. (Kolář, 2003 in Čáp, Hrdlička, Kovalčík a kol., 2011, s. 15)

Šikanování není obvykle vztahem mezi jednotlivci, ale její vznik je chápán jako důsledek poruch vztahů ve skupině. Při vzniku šikanování ve skupině je rozlišováno několik jeho vývojových stupňů.

Prvním stupně je tzv. ostrakismus. Jedná se o mírné, převážně psychické formy násilí, které však již vyjadřují zárodečný element dalšího nepříznivého vývoje.

Ostrakismus posléze přerůstá v druhý stupeň, pro který je příznačná již tvrdší fyzická agrese a manipulace, stoupaní napětí a oslabování skupinové odolnosti vůči násilí.

Ve třetím stupni přichází k shromažďování agresivních asociálních jedinců, tzv. jádra, kteří násilí používají k uspokojování svých potřeb. Skupina se dělí na podskupiny a kliky, které bojují o moc. V případě, že nedojde k přiměřenému rozdělení sil a pozic ve skupině, tedy ke zformování stejně silné pozitivní podskupiny, která by odolávala nátlaku, dochází ke stabilní převaze podskupiny agresorů.

Čtvrtá fáze je charakteristická převažujícím vlivem podskupiny agresorů, jejichž normy jsou ostatními přejímány a stávají se nepsaným zákonem. Navenek je skupina sice zachována, ale její vnitřní identita je naprosto změněná a je podřízena normám vůdců.

Pátý stupeň je označován jako totalita nebo dokonalá šikana, kdy dochází k naprostému přijetí norem agresorů a nastolení totalitní ideologie šikanování, tzv. stádia vykořisťování a přísnému rozdělení skupiny na agresory a oběti. Postupem času jsou formy uplatňovaného násilí zdokonalovány a agresori ztrácejí poslední zbytky zábran, ztrácejí smysl pro realitu a soudnost, což způsobuje ztrátu sebekontroly a stupňuje touhu po stále častějším opakování násilí. Oběti šikany jsou stále závislejší a jejich psychická a fyzická újma může vést ke zhroucení, opuštění školy, v nejhorším případě k sebevraždě. Na druhé straně neúnosné podmínky a brutalita agresorů vedou k upoutání pozornosti okolí a tím k odhalení šikanování. (Vykopalová, 2001, s. 105)

Šikanované děti zoufale potřebují pomoc svých rodičů. Problémem však je, že si to ni často nedokážou říct. Nejsou toho a to z různých důvodů schopné a to i v těch případech,

kdy jsou rodinné vztahy v naprostém pořádku.² Dítě má zprvu strach z pomsty za „bonzování“. Později, jak se šikanování postupně zdokonaluje, dostává se jakoby do tranzu. Nerozumí situaci, je dezorientované, prožívá pocity studu, má zábrany mluvit o svém ponížení. Mají sklon přijímat své týrání jako „normální“, přizpůsobí se. Často poté hledají příčiny svého utrpení v sobě, ve svých chybách. (Kolář, 2005, s. 165)

První pomoc při výskytu šikanujícího chování ve škole

Nemůžeme hned v každém šťouchnutí, bouchnutí nebo špatném slově vidět šikanu. Všichni jsme chodili do školy a víme, že i my jsme se někdy s někým pohádali, pošťuchovali, poprali. Takové chování lze řešit domluvou, ale nelze na něj nazírat jako na šikanu. Pokud však máme důvodné podezření na šikanující chování vůči svému dítěti, není na co čekat a musí se začít jednat.

Má-li učitel studenta podezření na šikanu, mělo by být jeho povinností kontaktovat rodiče potenciální oběti. Měl by se velice citlivě ptát na pocity, s jakými jejich dítě chodí ze školy domů, zda nechodí ušpiněné, případně s modřinami. Učitel by měl být ve třídě všímavý, sledovat dění ve třídě, vztahy mezi dětmi, způsob jejich spolupráce, ale také případnou rivalitu. V případě, kdy odhalí náznaky šikanujícího chování, musí zaujmout jasné negativní stanovisko a projevit nesouhlas takového chování před celou třídou. Nekompromisní postoj učitele je důležitý nejen pro oběť, které tím poskytuje podporu a ochranu, tak i pro ostatní spolužáky, kteří poznávají, že v normální společnosti se takové chování netoleruje. V případech, kdy je šikana odhalena a náležitě vyšetřena, musí následovat patřičný postih agresora s tím, že pedagog mu dá jasně najevo, že neodsuzuje jeho samotného, ale jeho chování. (Martínek, 2008, s. 142)

---

² „Když jsem se zeptal jednoho uplakaného chlapce, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím. Když přijdu domů, tak se na to snažím zapomenout. A doufám, že už to bude lepší. Snažím se na to nemyslet.“ (Kolář, 2005, s. 165)

2.4 Vandalismus a kriminalita mládeže

Samotný pojem **vandalismu** si můžeme vyložit jako úmyslné, svévolné a zákeřné ničení majetku druhých. Jedná se o primitivní ničení kulturních hodnot a současně potěšení z ničení. Často se vyskytuje jako projev skupinového protestu, provokace či upozornění na sebe. Nezřídka se vyskytuje např. při fotbalových zápasech jako spontánní reakce i jako akt zvěle, msty či rasové nesnášenlivosti. (Hartl, Hartlová, 2010, s. 654)

V současné době je vandalství považováno za patologické jednání, které přerůstá v trestnou činnost. Tím, že u vandalismu nebývá většinou jasný materiální či psychologický zisk, který bezúčelné ničení věcí přináší, bývá zařazováno mezi tzv. nemotivované agrese. I když toto označení není zcela přesné, chce naznačit, že především samotným jedincům, propadajícím deviantním excesům v jednání, není často zřejmé, proč se vlastně některých činů dopustili. (Jedlička, Kořa, 1998, s. 99) Vandalské jednání ve věku do 18 let představuje jednu z nejčtenějších forem mladistvé delikvence. Znepokojující je i to, že vandalství je zpravidla provozováno ve skupinách³ a bývá spojeno s celkově sníženou kontrolou chování, neboť se často odehrává pod vlivem alkoholu či drog. (Jedlička, Kořa, 1998, s. 99-100)

Kriminalita mládeže poutá všímavost různých odborníků (kriminologů, psychologů, sociologů, pedagogů, vychovatelů, policistů, pracovníků Probační a mediační služby, apod.). Následky kriminality vnímá veřejnost a v četných případech přináší rodičům mladistvých starosti a trápení. Společnost si dobře uvědomuje významu mladé generace a to v převzetí „generační štafety“ dalšího vývoje společnosti. Současně si však uvědomuje i zranitelnost a ohroženost mladistvého v jeho etapě vývoje do dospělosti. (Bargel, Mühlpachr a kol., 2010, s. 128 - 129)

---

³ Deindividualismus - jedná se o stav sníženého sebeuvědomění jedince, pocit ztráty osobní identity a splynutí s anonymní skupinou. Výsledkem jsou poté snížené zábrany vůči impulzivnímu chování, velmi často projevující se v davových aktivitách. (Hart, Hartlová, 2010, s.88)

Kriminální činnost v podstatě znamená nerespektování pravidel společenského soužití. Záporné postoje se neprojevují tedy jen proti zákonem určeným normám, ale i proti nepsaným zásadám společenského soužití, které souvisí s uznáváním a dodržováním určených morálních a mravních norem. (Fischer, 2006, s. 72)

Způsob páčání trestné činnosti mládeže je výrazně determinován věkem pachatelů (vlastnostmi, zkušenostmi, psychickým a somatickým vývojem). V tomto směru se mezi dospělými a mladistvými pachateli projevují určité zvláštnosti, k nimž zejména patří:

- *„Výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem, než u dospělých.*
- *Trestná činnost je častěji páčána se spolupachateli a ve skupině.*
- *Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu.*
- *Chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení.*
- *Na páčání trestné činnosti mladistvých má značný vliv alkohol, případně jiná návyková látka, která zvyšuje agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporuje nepřiměřené reakce na vnější podněty.*
- *Mladiství pachatelé jednají více emotivně než rozumově, trestná činnost je páčána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace.*
- *Při získávání alibi se mladiství pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří.*
- *Pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. auta, videa, motocykly, rádia, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety, léky apod.).*
- *Věci získané trestnou činností mladistvých jsou velmi brzy rozdělovány mezi její členy. Při rozdělování je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti. Finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině.*

(Mühlpachr, 2001, s. 68)

Je zapotřebí si uvědomit, že nepatřičně trávený volný čas spojený s nevhodným působením spoluvrstevnických part je činitelem, který zvyšuje probabilitu zrodu kriminálního jednání. (Fischer, 2006, s. 117)

2.5 Dílčí závěr

Druhá kapitola se věnovala typologii patologických projevů.

Čtenář se má možnost seznámit s problematikou týkající se poruchy příjmu potravy. Na počátku této kapitoly jsem se na chvíli zastavil ke způsobu dnešního života. K problematice toho, že člověk je neustále „masírován“ různými médii k jimi vytvořené dokonalosti s krásy lidského těla. Tento vliv často způsobuje to, že se lidé za pomoci různých, často drastických diet snaží docílit vysněné postavy. Výsledkem je však to, že omezováním pravidelného příjmu potravy si tělo po určité době i ze sebemenšího kousku dělá zásoby a člověk, který má metabolismus zhuntovaný z takovýchto diet poté přibírá i z vody.

Poruchou příjmu potravy jsou ovlivněny zejména mladé dívky, jejichž cílem je líbit se okolí. Tento důvod však není jediný, za problémem poruch příjmu potravy mohou stát i jiné důvody, jako např. patologické rodinné prostředí (rozvod rodičů, násilí v rodině), apod. Podrobněji jsem se čtenáři snažil přiblížit problematiku mentální anorexie a mentální bulimie.

Dalším patologickým projevem vyskytujícím se u mladistvých bývá často problematika záškoláctví, kdy student, zpravidla bez vědomí rodičů, nechodí do školy. Důvody, které mladistvé k takovému jednání vedou, mohou být různé. Může se jednat o záškoláctví impulzivního nebo účelového charakteru. Zatímco u impulzivního záškoláctví žák zprvu neplánuje, že do školy nepůjde, prostě se spontánně rozhodne do školy nejít, účelové záškoláctví v sobě již obsahuje záměr studenta do školy nejít a tím se např. vyhnout zkoušení, písemce, apod. A jak uvádí mnoho autorů, problematika záškoláctví by se neměla brát na lehkou váhu, neboť častokrát tvoří přechod k dalším mnohem závažnějším druhům patologického chování, případně se studenti právě během doby, kdy jsou „za školou“ dopouští jiných druhů nežádoucího chování.

Šikana byla dalším patologickým projevem, kterému jsem se ve své diplomové práci věnoval. Čtenář se zde má možnost seznámit se samotným pojmem šikany, jejími nejčastějšími formami, ale také s tím, že na rozvoj šikany má velký vliv i zbytek skupiny,

jak se postaví k tomu, když někdo záměrně ubližuje druhému. Je zde nastíněn postupný vývoj šikany do pěti stupňů, kdy v prvním stupni dochází jen k nenápadným narážkám, posměškům a naopak v pátém stupni se již agresori přestávají ovládat, útoky jsou čím dál nesnesitelnější a mohou vést až k sebevraždě šikanovaného.

Dalšími popsánymi patologickými projevy, které se mohou u mladistvých vyskytovat, jsou vandalismus a kriminalita.

Pro vandalismus je typickým projevem chování primitivní ničení kulturních hodnot a současně potěšení z ničení. Zpravidla se vyskytuje jako projev skupinového protestu. Jeho smyslem nebývá materiální či psychologický zisk.

Co se týká problematiky kriminality mládeže, tak se čtenář dozví, že existují značné rozdíly při páchání kriminality dospělými osobami a kriminalitou mládeže. Tento rozdíl je zapříčiněn věkem pachatelů, kdy například předmět útoku je ovlivňován jiným hodnotovým systémem. Mladistvé osoby se kriminálního chování dopouští zpravidla ve skupinách, jejich akce postrádají podrobnější plánování. Jejich útoky bývají nepřiměřeně tvrdé, často spojené právě s výše uvedeným vandalstvím.

3 TRADIČNÍ TYPY ZÁVISLOSTNÍHO CHOVÁNÍ

3.1 Problematika závislostního chování

Termín závislosti se používá ve spojení s adjektivy (závislost drogová, alkoholová, hráčská, počítačová, aj.). Vždy znamená patologickou formu vztahu jedince k danému tématu. „*Taková osoba je tímto vztahem plně ovládána a následkem jsou pro ni ztráty psychické, sociální, morální i fyzické povahy. Může vést k celkovému sebezničení včetně patologického vlivu na nejbližší okolí.*“ (Sovák a kol., 2000, s. 411)

Jedná se o kategorii, která vždy náležela k člověku, po staletí s ním setrvala a rozvíjela se. Po celá pokolení lidstvo usiluje tuto vlastnost dostat pod kontrolu, avšak stále se mu to nedaří. Problém závislosti je problémem multidisciplinárním. Vlivy biologické, psychologické i sociální se zde kombinují. (Mühlpachr, 2008a, s. 56)

Dle Slovníku sociální práce (Matoušek, 2003, s. 270) si pojem závislosti můžeme vymezit jako stav, v němž se **člověk není schopen obejít bez určité látky, případně činnosti**. Pokud bychom chtěli mluvit o závislosti na návykové látce, tak Matoušek uvádí, že právě experimentování s drogami je dnes velmi často zejména u mladých lidí, žijících ve velkoměstech.

Dle psychologického slovníku se závislost můžeme vymezit jako neschopnost obejít se bez něčeho nebo někoho. Tento termín se nejčastěji užívá pro drogovou závislost neboli závislost látkovou. V tomto případě se pak jedná o stav chronické nebo periodické otravy opakovaným užitím přirozené nebo syntetické drogy, která ve svém důsledku poškozuje jednak postiženého, tak i celou společnost. (Hartl, Hartlová, 2010, s. 689)

O závislostech se dříve hovořilo jen ve spojitosti s alkoholem a drogami. V současné postmoderní době se závislostní chování stává fenoménem jako prvek životního stylu zvláště dětí, mladistvých a mladých dospělých. Závislostní chování se dnes intenzivně šíří do oblastí hracích automatů, sexuálního chování, sledování televize, závislostech na jídle, hubnutí, na sektách, práci, kávě, čaji, apod. A jak uvádí Mühlpachr, „*hrozí nebezpečí, že v dnešním světě padne každý za oběť nějaké závislosti*“ (Mühlpachr, 2008a, s. 56)

Zejména mnohovrstevná problematika drogové závislosti přitahuje a to stále ve větší míře pozornost veřejnosti, ale také médií. Tento sociálně patologický fenomén zahrnuje široké spektrum otázek medicínské, sociologické, psychologické, ekonomické, ale také politické povahy. Problém závislostního člověka provází vývoj člověka od nepaměti, stejně tak jako se lidstvo trvale snaží tuto vlastnost neúspěšně neutralizovat. (Sekot, 2010, s. 13)

Na druhé straně je nutné podotknout, že společnost v naší kulturní sféře alkohol akceptuje již tím, že ho včleňuje do většiny lidských rituálů, oslav a událostí, které člověka životem provázejí. Např. samotný rituál připíjení za zdraví jako symbol zralosti či dospělosti, spojený s konzumací alkoholu, je vysoce nebezpečný pro další vznik závislostí. Alkohol (obdobně jako tabák), jako tzv. „přůchozí droga“, je tak často „odrazovým můstkem“ pro přechod k závislosti na mnohem nebezpečnější látce. (Sekot, 2010, s. 16 - 17)

Dle odborné literatury nejčastěji patří ke klíčovým příčinám vzniku a vývoje závislostního chování motivace:

- *Interpersonální* - získat chybějící pocit respektu a uznání vrstevníků.
- *Sociální* - identifikace s hodnotově kompatibilní subkulturou.
- *Fyzická* - získat pocit fyzické libosti, uvolnění z pocitu zodpovědnosti a obtíží.
- *Senzorická* - potřeba stimulace smyslů, zpravidla sexuálně zaměřená.
- *Politická* - být součástí hnutí za uvolnění společenských konvencí a pravidel.
- *Intelektuální* – uniknout nudě, vymanit se z pocitu malosti a produkovat cestou zkoumání povědomí zdání intelektuální jedinečnosti.
- *Kreativně estetická* - rozšířit hranice představitivosti a umělecké tvorby za horizont všednosti.
- *Filozofická* - rozkrývat „nové“ pohledy na svět a hledat originální smysl života.
- *Antifilozofická* - reakce na neschopnost standardního hodnotového ukotvení
- *Spirituálně mystická* - ortodoxně náboženské vidění světa.
- *Specifická* - touha vymanit se ze všednosti cestou „dobrodružství“ a obdivem druhých. (Mühlpachr, 2008a, s. 80-81)

3.2 Drogové závislosti

Drogy a alkohol jsou dnes všude a prostupují veškerou současnou kulturu. A je to právě mládež, která silně podléhá módním trendům a lákadlům světa kolem sebe. Na experimentování s drogami se však nezanedbatelnou měrou podílí, jak již bylo řečeno výše, vliv vrstevníků. Tlak ze strany spolužáků či kamarádů má v období dospívání často větší váhu, než apel rodičů. Dospívající člověk má silnou potřebu přizpůsobit se ostatním. Chtějí vypadat „v pohodě“ před těmi, které sami respektují. A pokud každý v partě souhlasí s určitým způsobem chování, mají všichni pocit bezpečí a nezranitelnosti. (Bauman, Rich, 2001, s. 98-99)

Veškeré drogy včetně alkoholu, léků a cigaret způsobují poškození zdraví, života, sociálních vztahů, ale i samotnou existenci člověka. (Bakošová, 2008, s. 183)

Fáze vývoje drogové závislosti

„Vývoj drogové závislosti ve vztahu jedinec - droga rozdělil Waldmann (1971) do 4 etap:

- 1) etapa se vyznačuje hledajícím vztahem mladistvého, který prožívá své generační problémy a konflikty;*
- 2) etapa je spojená s vytvářením a stabilizací skupin (part) mladistvých, kde se konzumují drogy;*
- 3) etapa je vyjádřena vznikem vlastní závislosti jedince na droze, kterou potřebuje bez ohledu na partu;*
- 4) etapa znamená fyzickou závislost na droze se stálou starostí o její opatření, neboť hrozí dramatické abstinční projevy. Toxikoman neprožívá pravý efekt drogového opojení, ale úlevu od nepříjemných prožitků po aplikaci a nutnost udržovat v organismu stálou hladinu.“ (Waldmann, 1971 in: Mühlpachr, 2001, s. 16)*

Závislost na alkoholu

Alkohol je považován za společensky nejtolerovanější drogu. (Sekot, 2010, s. 18) A jak uvádí Mühlpachr, současné společenské cítění je proalkoholní. Alkohol je součástí většiny lidských rituálů, které doprovází člověka od narození až po smrt. Nežádka odmítnutí

konzumace alkoholu podněcuje pozornost a neodpovídající reakce. A jsou to právě rituály spojené s konzumací alkoholu, které mají vysokou nebezpečnost právě pro mladistvé, neboť rituál „třukání na zdraví“ je symbolem dospělosti a účasti v dospělém životě. (Mühlpachr, 2001, s. 18)

Chování lidí, zneužívající alkohol a jiné psychoaktivní látky, vykazuje některé společné znaky:

- krádeže alkoholu (v domácnostech, krádeže peněz a cenných věcí),
- změna přátel,
- blízcí přátelé jsou závislí na alkoholu či jiných látkách,
- ztráta zájmu o studium a práci,
- tendence vyhýbat se členům rodiny,
- ztráta zájmu o dříve vysoko ceněné životní hodnoty,
- zhoršení celkového vzhledu a snížení péče o něj,
- lži, rozpačité chování, rychle ukončené telefonní hovory,
- problémy se zákonem - např. nezdůvodněné absence ve škole.

(Marhounová, Nešpor, 1995, s. 77-78)

Tabakismus

Mladý, dosud ne zcela vyvinutý organismus dětí a mladistvých je ke vzniku závislosti vnímavější, než u dospělých. Tabákový průmysl se však ve svých reklamách a propagaci kouření zaměřuje právě na děti a mládež. Mimo to také vynakládá nemalé prostředky na různé výzkumy a úpravu tabáku. Poté cigarety typu light, ultralight snižují subjektivní pocit nebezpečnosti kuřiva potlačováním nepříjemného zápachu a drážděním horních cest dýchacích. (Řehulka et al., 2008, s. 53)

Kouření přináší celou řadu negativních účinků, ať už se jedná o onemocnění dýchacích cest, srdečních potíží, zažívacího traktu. To vše vede k vysoké a předčasné úmrtnosti kuřáků. Problém kouření je o to závažnější, že se netýká pouze samotných kuřáků, ale také lidí v jeho okolí, kteří jednak vdechují kouř kuřáka a jednak sekundární proud cigaretového kouře z hořící cigarety. V tomto smyslu se často hovoří o sekundárním (pasivním) kouření.

Pokládám za nutné upozornit, že u dítěte do jednoho roku může být takovéto pravidelní sekundární kouření i smrtelné. (Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 85-86)

Prevence

Jedním z úspěšných postupů, jak ovlivňovat nekuřáckou výchovu u dospívajících je takzvaný „peer-program“. Jedná se o program, kdy na dospívající působí jejich vrstevník, který je předem proškolen a souhlasí s aktivní činností v programu. Smysl tohoto působení spočívá v tom, že vliv vrstevníka je v období adolescence vyšší než vliv dospělého člověka, autority, kterou většinou mladý dospělý odmítá a k níž se staví negativisticky. Východiskem peer-programů je tedy aktivní zapojení připravených vrstevníků. Slovo peer však neznamena jen „vrstevník“, ale označuje také někoho, s nímž se cílová populace může ztotožnit. (Řehulka et al., 2008, s. 53)

Zneužívání návykových látek je v dnešní populaci dospívajících ale i dospělých značně rozšířeno. (Mühlpachr, 2007, s. 166)

Dospívající obecně usilují o nezávislost a nalezení své vlastní identity. A právě okusit to, co společnost zakázala je jednou z cest k tomuto cíli. Obláček kouře často nabízí právě iluzi okamžité dospělosti. (Bauman, Rich, 2001, s. 99)

3.3 Dílčí závěr

Uvedená kapitola se věnovala tradičním typům závislostního chování. V úvodu této kapitoly je čtenáři nastíněna problematika závislostního chování, kdy je člověk v případě závislosti ať na čímkoliv natolik ovládn, že není schopen regulovat své vlastní chování.

Kapitola upozorňuje zejména na nebezpečí vzniku těchto závislostí u mladistvých, u kterých se v jejich věku projevuje touha experimentovat se vším, vyzkoušet něco nového, zakázaného, být „in“ a chovat se jako dospělý.

Kapitola se blíže věnuje závislostem na alkoholu a tabáku, kdy se jedná o společensky „akceptované“ drogy. Lidé zneužívání těchto látek nepřikládají příliš vysokou společenskou nebezpečnost a alkohol podávají na téměř všech společenských událostech.

Nezřídka můžeme být svědky toho, že rodiče svým dětem na různých rodinných akcích sem a tam podají malé množství alkoholu s tím, že jim to neuškodí. Nyní možná trochu odbočím od tématu, ale znám rodiče, kteří dávají napít piva i dvouletému synovi, kdy se smíchem říkají dalším rodičům, že jejich syn pravidelně „dojíždí“ lahve od piva. Dle mého názoru si takoví rodiče přímo koledují o malér a o to, že jejich dítě bude mít posléze problémy s alkoholem, případně i se zdravím.

Kapitola se blíže věnovala i problému týkajícího se tabakismu. Upozorňuje, že mladý organismus je na vznik závislosti náchylnější a hrozí zde velké riziko, že se mladiství stane na tabáku závislý. Důvody, které vedou mladistvé ke kouření jsou různorodé, nejsilnějším důvodem je dle mého názoru potřeba experimentovat se zakázanými látkami, blýsknout se před přáteli a pocít dospělosti.

Rodiče by se tedy neměly spoléhat na to, že mladistvé osoby jsou již dospělé osoby a neustále by měli kontrolovat, s jakými přáteli se jejich děti stýkají, hovořit s nimi o škodlivosti kouření, zajímat se za co utrácejí kapesné, apod. Jsem přesvědčen o tom, že tímto přístupem by se předešlo mnohým problémům.

Uvedenou kapitolu bych ukončil citací z knihy Jak přežít pubertu: *„Zvědavost, touha okusit neznámé, tajemné a zakázané, patří k základním instinktům lidstva. Experimenty s drogami jsou rovněž podněcovány zvědavostí a tajemnem, které je obklopuje.“* (Bauman, Rich, 2001, s. 99)

4 NOVÉ FORMY ZÁVISLOSTNÍHO CHOVÁNÍ

4.1 Netomanie – závislost na Internetu

V dnešní době stále více osob propadá kouzlu Internetu. Jejich stav lze přirovnat k patologickému hráčství. Závislost na Internetu je závislostí primárně psychickou, nikoliv fyziologickou. U osob závislých na Internetu se vyskytuje ztráta sebeovládání, touha po takovém chování, které směřuje k prožívání, které dotyčný člověk vnímá jako příjemné. Nicméně tato charakteristika se hodí na všechny tzv. nedrogové závislosti. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 90)

Jako podstatu a hlavní riziko netomanie lze spatřovat v tom, že většina lidí nepotřebuje naplnit své ambice a představy v reálném světě. Reálný svět se prolíná s virtuálním prožitkem a to dokonce i cestou fantazijního uspokojení. Problematickou výhodou takového prožitku je to, že rizika z něj plynoucí jsou výrazně nižší, než rizika chování, která by člověk podstupoval v realitě. Anonymita umělé „bezpečnosti“ je však draze vykoupena ztrátou schopnosti či ochoty nést rizika za nevyhnutelné kroky v reálném světě práce a povinností, který se zpravidla nemilosrdně a nekompromisně hlásá o svá práva i netomanům. Ti však v důsledku své závislosti postupně ztrácí schopnost zodpovědně, koncepčně a efektivně fungovat, žít, pracovat a zejména komunikovat v reálném světě každodennosti. (Sekot, 2010, s. 33)

Základní rysy komunikace na internetu

- absence neverbální komunikace (sluch, čich, zrak, hmat, chuť),
- snížení množství sociálních vlivů na komunikujícího,
- přítomnost pocitu bezpečí a intimity, které poskytuje prostředí, ze kterého jedinec komunikuje (většinou z domova),
- specifická jazyka a vyjadřovacích prostředků komunikace (zdůraznění vykřičníků, používání tzv. „smajlíků“, psaní velkým písmem, apod.).

(Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 94-95)

Komunikace v takovém prostředí umožňuje vytvořit virtuální identitu (věk, pohlaví, identitu, osobní příběh,...). O tom, kde se pak skrývá skutečnost, jaká je vlastně realita, do

jaké míry můžeme partnerovi v komunikaci důvěřovat, můžeme vést velmi obsáhlou, pravděpodobně však velmi zbytečnou debatu. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 95)

Potíže, které s tímto jevem souvisí, můžeme rozdělit na potíže fyzické, psychické a sociální.

Fyzické potíže

Co se týká potíží fyzických, ty můžeme sledovat zejména v průběžném poškozování krční páteře, špatném držení těla, poškozování očí.

Psychické potíže

Tyto souvisí s celkovým přetěžováním organismu, respektive v jeho nadměrném zahlcování informacemi. U člověka dochází ke snížení kvality jeho pozornosti.

Sociální potíže

Co se týká sociálních potíží, tak dochází k tomu, že počítač se stává pro mnoho lidí náhražkou vzájemné interakce a komunikace. Člověk se stává součástí řízené komunikace, ale tuto komunikaci neřídí pouze on, nýbrž i jeho počítač. Výsledkem je potom to, že se jeho výrazové prostředky snižují. (Mühlpachr, 2008a, s. 95)

Člověk u počítače tráví nadměrné množství času a to bez jakéhokoliv cíle. Navenek se jeho chování projevuje nutkavou potřebou neustále být připojen k internetu, přičemž vtíravé myšlenky na internet se dostávají i ve chvílích, kdy se věnuje jiné činnosti. Jeho myšlení a aktivity se soustřeďují na počítač a internet a v důsledku toho poté ztrácí zájem o své okolí, omezuje činnosti, které ho dříve uspokojovaly, izoluje se od okolí. Často si je dokonce svého změněného chování vědom, dokonce toho změněného chování vnímá jako nesprávné a proto se jej snaží před svým okolím maskovat. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 92)

Obdobně hovoří i Sekot, který řadí k základním symptomům netomanie vtíravé myšlenky o internetu, snížení sebekontroly při jeho používání, neschopnost přerušit práci s internetem, potřebu člověka utíkat z reálného světa do virtuálního. Riziko poté spatřuje zejména v nebezpečí mezistupně mezi internetem a hazardní hrou po internetu, tedy další formou závislostního chování, gamblerství. (Sekot, 2010, s. 34)

Závislost na počítačových hrách

V současné době se můžeme setkat s nepřeberným množstvím různých počítačových her. K orientaci ve světě počítačových her nám pomáhá jejich rozlišení např. dle herního stylu, nebo hardware potřebného pro jejich provozování, dále také dle způsobu zpracování, námětu či žánru, apod. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 98)

Někdy můžeme slyšet některé rodiče hovořit o svém pocitu bezpečí, o tom, jak jsou rádi, že jejich dítě se venku s jinými dětmi nepodílí na různých činnostech. Je doma, uchráněno před drogami, násilím, klidně a tiše si „hraje“ ve svém pokoji u svého počítače.

Ovšem je nutné si uvědomit, že existují počítačové hry, které např. tříbí bystrost, logické myšlení, podporují rozvoj fantazie a kreativity, ale také počítačové hry, v nichž se vyskytuje jen agrese, a tudíž mají na jedince negativní vliv. (Procházka, 2012, s. 152)

Možná rizika vzniku závislostí na počítačových hrách lze spatřovat v následujícím:

1. v oblasti násilí a agresivity

Toto riziko je spojeno s tím, že se hráč podílí na násilí aktivněji, než např. v televizi či kině. Násilí v počítačových hrách je spojováno se smíchem, radostí v kontextu „vše odpuštěno - je to jen hra“. Získání výhry bývá primárně založeno na násilí - zničení protivníka. Takový hráč poté může podlehnout pokušení pokusit se o toto i v realitě. Významnou roli zde hrají i nástroje používané v počítačových hrách. V realitě je rozdíl mezi získáním paprskometu nebo nože, přičemž nuž je možné získat prakticky kdekoliv.

2. v oblasti životního stylu hráčů

Hráči mění své zájmy, hodnoty, postoje, apod.

3. v oblasti fyziologické

Spočívá zejména v deficitu pohybu, neboť naprostá většina her je spojena se sezením. Tím vzniká nápor na páteř, vliv na vývoj svalů, nepřiměřená zátěž zraku. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 103-104)

Z tohoto důvodu by se rodiče měli zajímat o to, jaké hry jejich děti na počítači hrají, neboť jedině rodičovské výchovné působení je tou účinnou prevencí před tím, aby se jejich dítě stalo malým gamblerem. (Říčan, 1995, in Procházka, 2012, s. 152)

4.2 Závislost na mobilních telefonech

V životě současného člověka stále roste význam mezilidské komunikace (lat. *communicare* = spojovat) jako formy sociálního styku spočívající ve sdělování informací. Tato komunikace může mít dvojí podobu. Může být bezprostřední (tj. tváří v tvář), stále častěji nám však informace zprostředkují média (sdělovací prostředky). V posledních desetiletích však tyto média doplnila média spjatá s rozvojem elektronických technologií (mobilní telefony, počítače, internet). Tyto nové formy komunikace se staly a to až s nebývalou rychlostí a razancí součástí každodenního života rostoucího okruhu příslušníků společnosti. (Hofbauer, 2004, s. 128)

Co pro člověka znamená skutečnost, respektive možnost být kdykoliv a kdekoliv k zastížení? Vztah k mobilním telefonům se různí. Zatímco pro některé je mobil nutností, pro další je součástí běžné výbavy, tak pro jiného může představovat zátěž či obtížný předmět. Vedle spousty informací o jeho vhodnosti, výhodnosti a možnostech, které díky jeho vlastnictví člověk získá, existuje také i méně frekventovaná oblast, a to oblast nevýhod, tj. možných negativních důsledků. Právě skutečnost, že díky mobilnímu telefonu je člověk kdykoliv k zastížení, může vést u některých osob permanentní neklid a pocit ohrožení. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 128)

Vlastnění mobilního telefonu se rychle stalo nikoliv přechodnou módní záležitostí jedné či dvou sezón, ale zachvátilo téměř trvale všechny sociální a věkové kategorie obyvatelstva. V dnešní době již nejde jen o to vlastnit mobilní telefon, ale vlastnit ten „správný“ mobil, se spoustou (často i nevyužívaných) funkcí a s módním designem. (Sekot, 2010, s. 39)

Pokud bychom chtěli hovořit o závislosti na mobilním telefonu, je vhodné popsat následující projevy, které se k této závislosti váží:

- Ve chvílích, kdy je dotyčný od mobilního telefonu z jakéhokoliv důvodu odloučen mívá časté a až vtíravé myšlenky v podobě: „co kdyby mi někdo volal“, má tendence přerušovat činnost a ihned po ukončení činnosti kontrolovat mobilní telefon.

- Vyskytují se však i případy, kdy je dotyčný neustále na příjmu, ale nikdo mu nepíše, nikdo mu nevolá. V těchto případech vzniká v člověku pocit, že je mimo dění, resp. není „in“.
- V jiných případech si člověk jen tak bezdůvodně s mobilním telefonem pohrává, kontroluje, zda je zapnutý, apod. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 129)

„Obecně lze říci, že se jedná o symptomy svědčící o neurotizaci mobilním telefonem. Vlastnictví mobilního telefonu, resp. způsob zacházení s ním, může být jedním ze stresorů přispívajících k chronickému stresu.“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 129)

V dnešní uspěchané době se často setkáváme s rodiči, kteří nemají na své děti čas. A jelikož se nemohou dětem věnovat osobně, pořídí jim mobilní telefon, čímž nabývají dojmu, že dítě vychovávají nadále a dokonce, že jsou „in“. Není to však pravda. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 131) Pouze díky mobilnímu telefonu rodiče nikdy neví, kde se jejich dítě skutečně nachází. Zda je doma a učí se, nebo navzdory deklarované informaci marní čas s partou vrstevníků na ulici či jinde. (Sekot, 2010, s. 39)

Dalším negativním vlivem, který má mobilní telefon na mladé dospívající je poskytnutí úniku z tíživé situace (kterou by se jinak musel učit zvládat). Jedná se např. o případy, kdy je jedinec na nějaké společné akci - párty a nabude dojmu, že je přehlížen. Namísto toho, aby se tuto situaci snažil řešit, nějak ji překonal, vezme mobilní telefon a někomu zavolá a tváří se, že to musí bezodkladně vyřídit. Neučí se tedy najít způsob, jak se zapojit nebo nezapojit do komunikace s druhými. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 131)

4.3 Závislost na televizi

Rozhlas a televize jsou vynálezy dvacátého století, které se prosadily s neobyčejnou rychlostí a dramaticky ovlivňují miliony diváků. Jako komunikační prostředky přetvářejí a přetvářejí charakter národních kultur, pozměňují způsoby cítění, prožívání a myšlení. Dalo by se říct, že televizní síť vytvořila největší kulturní arénu, ve které každá událost nabývá kolektivního rázu. Televize nás prostě nenápadně vystěhovala z domova do širého světa, ve kterém můžeme věnovat pozornost např. vlakovým neštěstím v Číně, záplavám ve Francii, či převrženým tankerům s naftou ve vzdálených oceánech. Televizní obrazovky změnily mnohé v oblasti vkusu, u řady lidí (a zvláště u dětí) díky vysílání klesá schopnost soustředěné pozornosti a pozměnila se i sensibilita vůči realitě: namísto normálních a přiměřených prožitků jsme si přivykli na velmi rychlé a mnohorozměrné podněty. (Jedlička, Kořa, 1998, s. 77)

Televize, jako nejmocnější a nejrozšířenější médium, bývá jedněmi bezvýhradně velebena, stejně jako druhými zatracována. A zatímco jedni označují televizi za „meditativní“, jiní je popisují jako „uklidňující“, pro další je naopak cestou „zapomnění světa“ a pro jiné zdrojem skvělých informací, poučení a zábavy. (Sekot, 2010, s. 35)

U osob, které vysedávají dlouhé hodiny před televizní obrazovkou, se vyskytují podobné charakteristiky jako tzv. počítačová narkomani. Vykazují charakteristiky jako jedinci se závislostí (ať již se jedná o závislost na drogách, gamblerství nebo závislost na jídle). V případě dětí a adolescentů, dochází k tomu, že postupně ztrácí blízké vztahy s vrstevníky. Emoční vztahy těchto osob vyhasínají, vyskytují se u nich konflikty s ostatními lidmi, které mají původ v neplnění jejich povinností a závazků. Postupně se u nich dostavuje morálně emoční otupění. Zvláště markantní je to hlavně u dětí a mladistvých, kteří se chovají nemotivovaně, zhlouple, neeticky, jejich hierarchie hodnot vykazuje podivné egoistické uspořádání, neboť z jejich chování je zjevné, že zevní vlivy u nich hrají největší roli. V praxi není nezvyklé, že lidé závislí na televizi uzpůsobují svůj denní program programu televiznímu, tj. že žijí životy seriálových a jiných televizních a filmových hrdinů. To co se děje v realitě se jim stává cizím, obtěžujícím a nezajímavým. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 132)

U člověka klesá schopnost empatie a po zhlédnutí některých filmových scén se mění jeho prožívání. Např. při sledování agresivních scén se navozuje agresivní chování nebo např. při zhlédnutí erotického filmu se zvýší sexuální apetence. Mimo to bylo prokázáno, že při zažívání stresových situací, popř. při akčních filmech s agresivními, strach navozujícími záběry, apod. se v mozku vyplavují tzv. excitační aminokyseliny, které ničí mozkové neurony, tj. nervové buňky, které tvoří mozkovou tkáň. Pokud jsou takovým situacím vystavovány malé děti, dochází u nich v důsledku výše popsaného k poklesu inteligenčního kvocientu. (Mühlpachr, 2008a, s. 98)

V důsledku nedostatku pohybu, který při sledování televize způsobuje ochablost kosterního svalstva, vadné držení těla, v důsledku toho trpí páteř i mícha a dostávají se bolesti hlavy. Narůstá i riziko očních onemocnění, neboť oči jsou při dlouhodobém sledování televize neúměrně zatěžovány. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 133)

4.4 Dílčí závěr

Kapitolu věnovanou novým formám závislostního chování (závislosti na Internetu, mobilních telefonech, apod.) považuji za zásadní část této diplomové práce, neboť na ni navazuje praktická část diplomové práce, která se formou kvantitativního šetření zaměřila na zjištění vztahu mladistvých k médiím, jako jsou mobilní telefony, počítače a s nimi spojené navštěvování sociálních sítí.

V úvodu této kapitoly se věnuji závislosti na Internetu a počítačových hrách. Upozorňuji na to, že někdy si rodiče mohou až naivně myslet, že pokud je dítě doma u počítače, je chráněno před světem lépe, než kdyby kdoví jak trávil svůj volný čas venku. Opak však může být mnohokrát pravdou.

Dalším patologickým projevem, který řadíme do nových forem patologických závislostí je závislost na mobilních telefonech. Sám si ještě pamatuji dobu, kdy mobilní telefon vlastnili jen vyvolení, zpravidla se jednalo o dospělé osoby. Dnešní doba je však jiná, mobilní telefon vlastní kde kdo a problémy v závislosti na těchto přístrojích jsou stále citelnější.

Ve výčtu patologických závislostí jsem nemohl opomenout ani závislost na televizi. Jak se může čtenář dočíst, u osob závislých na televizi dochází k postupnému vyhasínání emočních vztahů, televizní program ovládá jejich životy a průběh dne přizpůsobují televiznímu programu. V těchto souvislostech poté dochází ke konfliktům s ostatními osobami, kdy konflikty mají svůj původ v neplnění na ně kladených povinností a závazků.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Výzkumné metody

Pro vlastní sběr dat jsem zvolil metodu dotazníku, tedy kvantitativní výzkum, jehož cílem je testování hypotéz. Dotazník byl distribuován mezi mladistvé navštěvující Integrovanou střední školu ve Slavkově u Brna a zjišťoval jejich vztah k mobilním telefonům a jejich možné závislosti na Internetu.

Dotazníky byly distribuovány v období od 18. 02. 2013 do 26. 02. 2013. Byly zaměřeny na osoby ve věku 15 -17 let. Pokud jej vyplnily osoby starší, byly tyto dotazníky vyřazeny.

5.1 Výzkumné otázky

Teoretická část diplomové práce se věnovala různým druhům patologických projevů u mladistvých. V úvodu praktické části diplomové práce na téma: **Sociální důsledky patologických projevů u mladistvých**, chci zdůraznit fakt, že jsem se vzhledem k obsáhlosti daného tématu nemohl věnovat všem oblastem, které bezesporu mají na život daného jedince a nejen na život jeho samotného, ale zejména i jeho blízkého okolí a ve svém důsledku i celé společnosti zpravidla negativní vliv.

Zaměřil jsem se, dle mého názoru, na problémy (sociálně patologické jevy), které provází zejména dnešní mládež, tj. na problémy týkající se závislosti na Internetu a s ním spojený problém s užíváním sociálních sítí a dále na závislosti na mobilních telefonech.

Na základě teoretického rámce jsem přistoupil k vlastní výzkumné práci a stanovil si tyto výzkumné úkoly a hypotézy.

Výzkumné otázky:

1. Jak často mladiství kontrolují své mobilní telefony?
2. Zda útratu za telefon platí rodiče nebo si ji musí platit mladiství sami?
3. Kolik času tráví denně mladiství na sociálních sítích a jakým způsobem to ovlivňuje jejich život (např. ve vztahu ke spánku)?

Hypotézy:**H 1**

Žáci Integrované střední školy ve Slavkově u Brna preferují v užívání mobilních telefonů krátké textové zprávy SMS před vlastním voláním.

H 2

Během dne kontrolují mobilní telefon častěji dívky než chlapci.

H 3

Studenti Integrované střední školy ve Slavkově u Brna tráví u PC, notebooku či tabletu nejvíce 2 - 4 hodiny denně.

H 4

Většina studentů Integrované střední školy ve Slavkově u Brna navštěvuje pravidelně sociální sítě.

H 5

Dívky mají na sociálních sítích více přátel než chlapci.

H 6

Většina žáků Integrované střední školy ve Slavkově u Brna má vnitřní potřebu pravidelného přístupu k sociálním sítím a jejich nedostupnost jim způsobuje psychické potíže.

Charakteristika výzkumného souboru

Dotazník, který je uveden pod přílohou č. 1, byl zaměřen na mladistvé osoby, tj. na osoby ve věku 15 -17 let. Ve spolupráci s Integrovanou střední školou ve Slavkově u Brna, zejména ve spolupráci s Ing. Lenkou Hrdovou byly dotazníky mladistvým rozdány během vyučovacích hodin.

V rámci výzkumné činnosti bylo rozdáno celkem 110 dotazníků, přičemž 14 těchto dotazníků bylo vyřazeno, neboť je vyplnily osoby starší 18 let. Pro účely vlastní výzkumné činnosti jsem vycházel z 96 vyplněných dotazníků. Dotazník vyplňoval každý student okamžitě na místě a samostatně. Výzkumný soubor byl vybrán záměrně.

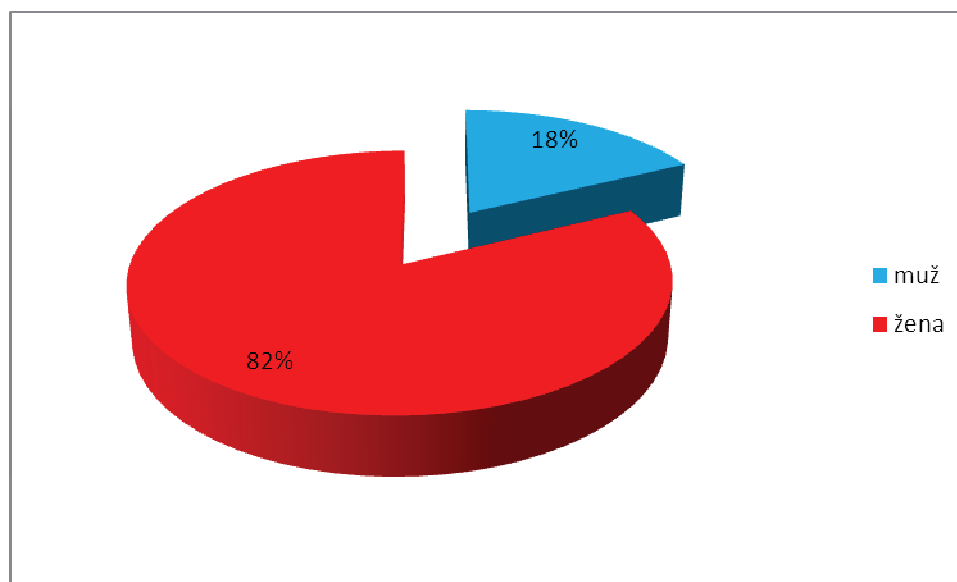
5.2 Interpretace výsledků

Dotazník byl distribuován mezi 96 mladistvých studujících na Integrované střední škole ve Slavkově u Brna. Vyplnilo jej celkem 79 žen a 17 mužů. Všechny osoby odpovídaly na celkem 24 otázek, které byly následně vyhodnoceny a zapracovány do jednotlivých grafů.

Otázka č. 1

Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

Graf č. 01: Respondenti podle pohlaví.

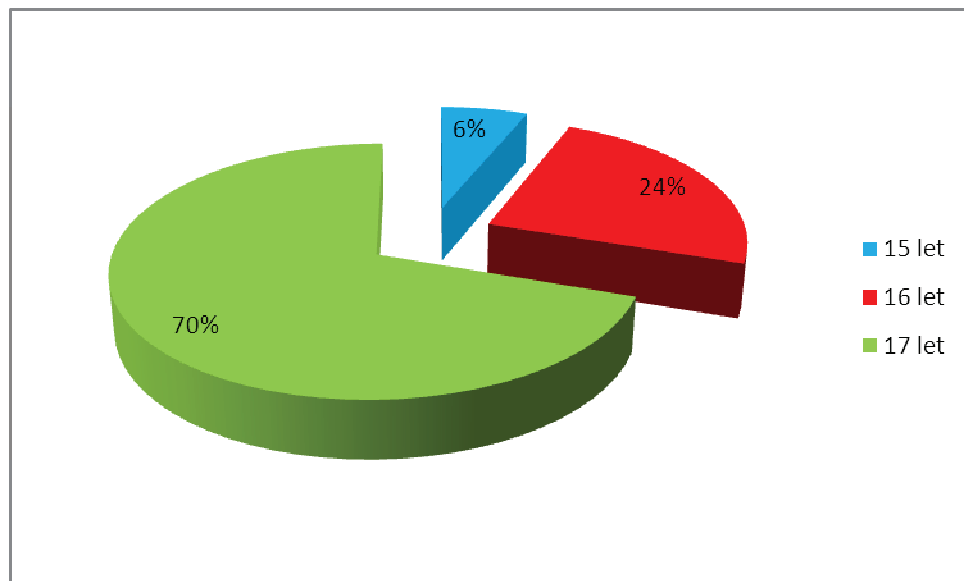
Uvedená otázka se týkala zjištění pohlaví osoby, která se daného výzkumu zúčastnila. Důvodem, proč byla tato otázka do výzkumu zahrnuta bylo to, zjistit případné výrazné rozdíly v postoji či chování dívek vs. chlapců.

Po vyhodnocení této otázky bylo zjištěno, že převážnou část (82%) tvořily dívky. Tento fakt je pravděpodobně výsledkem toho, že Integrovaná střední škola, na které byl uvedený výzkum prováděn, nabízí uchazečům o studium studijní obory jako je kuchař/číšník, hotelovou školu, apod., kdy se dá předpokládat, že většinu studentů budou tvořit dívky. I přes tento fakt se výzkumu zúčastnilo 17 chlapců, což tvoří 18%.

Otázka č. 2

Jaký je Váš věk?

- a) 15 let
- b) 16 let
- c) 17 let

Graf č. 02: Respondenti podle věku.

Tato otázka byla v uvedeném dotazníku nepostradatelnou a to už jen z toho důvodu, že při zkoumání mladistvých nemohly tento dotazník vyplnit osoby mladší 15 let či starší 18 let.

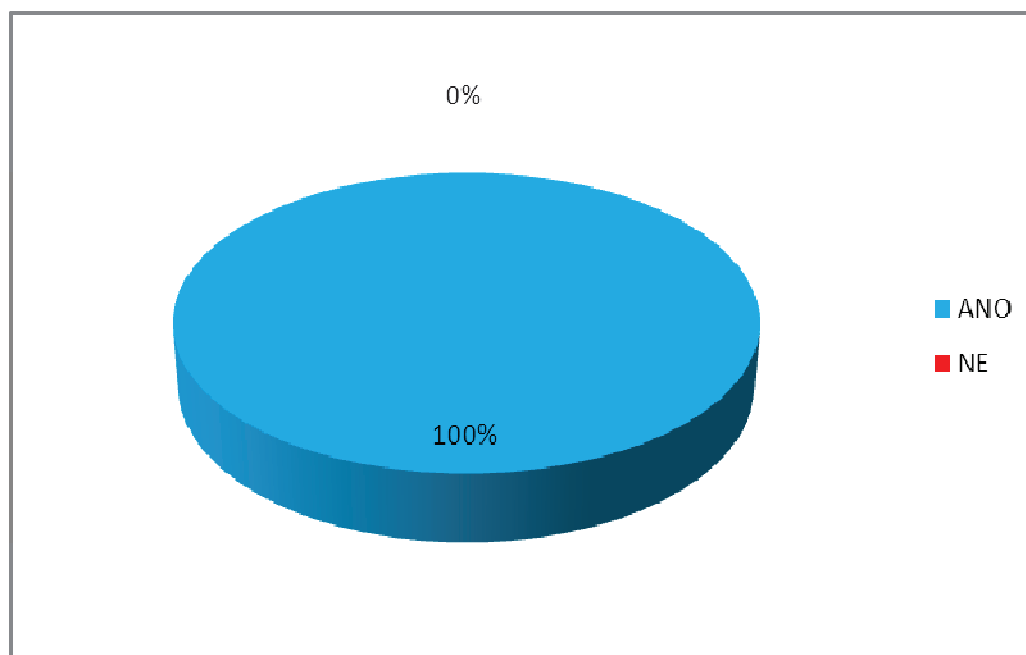
Na grafu je zřejmé, že většina osob, které se uvedeného výzkumu zúčastnily, již dosáhly 17 let, celkem se jednalo o 70% ze všech dotázaných. Druhou skupinou byly osoby šestnáctileté (v zastoupení 24%) a v nejmenším množství (celkem 6%) byly osoby patnáctileté.

Otázka č. 3

Vlastníte mobilní telefon?

a) ano

b) ne

Graf č. 03: Vlastnictví mobilního telefonu.

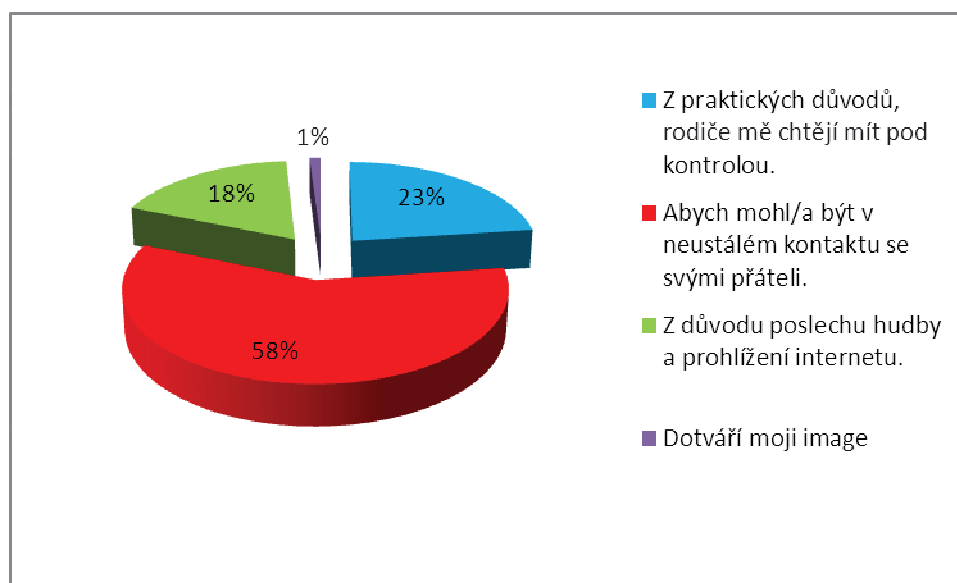
Uvedená otázka se týkala vlastnění mobilního telefonu. Při výzkumné činnosti bylo zjištěno, že každý z dotázaných (bez ohledu na dívky či chlapce) vlastnil mobilní telefon. Jednalo se tak o absolutní většinu, což se však vzhledem k dnešní době dalo očekávat. Rozdíly však nastaly v následující otázce, která se týkala účelu, k jakému mladiství mobilní telefony používají.

Otázka č. 4

Mobilní telefon vlastním (uved'te hlavní důvod):

- a) z praktických důvodů; rodiče mě chtějí mít pod kontrolou
- b) abych mohl/a být v neustálém kontaktu se svými přáteli
- c) z důvodu poslechu hudby a prohlížení internetu
- d) dotváří moji image.

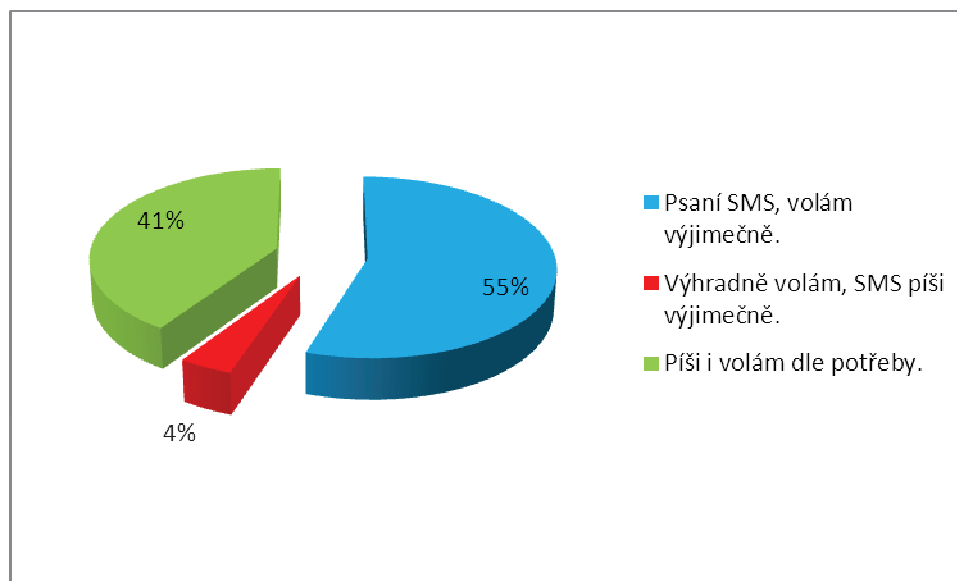
Graf č. 04: Důvod vlastnictví mobilního telefonu.

Uvedená otázka se týkala účelu, k jakému mladistvým mobilní telefon slouží. V nadpoloviční většině mladiství mobilní telefon využívají ke kontaktu se svými přáteli. Nezanedbatelné množství (28%) z dotázaných však mobilní telefon vlastní z praktických důvodů, aby s nimi mohli být v kontaktu jejich rodiče a případně je kontrolovat. 18% z dotázaných vlastní mobilní telefon za účelem poslechu hudby či prohlížení internetu. Pouze 1% z dotázaných (jednalo se o jednoho člověka) považuje svůj mobilní telefon za nedílnou součást jeho image.

Otázka č. 5:

Při komunikaci s přáteli preferuji:

- a) psaní SMS, volám výjimečně.
- b) výhradně volám, SMS píší výjimečně.
- c) píší i volám dle potřeby.

Graf č. 05: Využití mobilních telefonů.

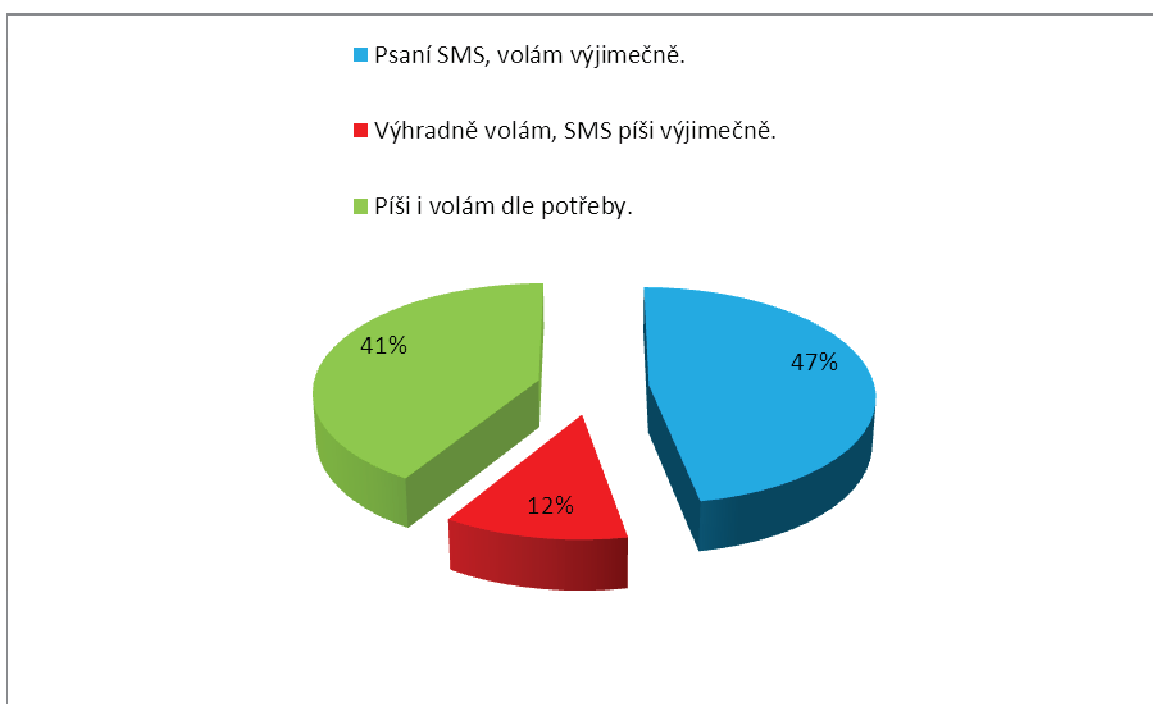
Na uvedeném grafu je zřejmé, že mladiství při komunikaci přes mobilní telefon upřednostňují v nadpoloviční většině psaní SMS a to celkem v 55%. Naproti tomu osoby, které výhradně volají a SMS píší jen výjimečně byly 4% z dotázaných. Ostatní uvedli, že se pro psaní SMS či volání rozhodují dle potřeby a neupřednostňují žádnou formu.

Uvedený graf nám **potvrzuje H 1**, která předpokládala, že mladiství budou upřednostňovat v užívání mobilních telefonů psaný projev.

Vzhledem k tomu, že určitý rozdíl zde nastal v porovnání dívek vs. chlapců,, přikládám i grafy znázorňující preference chlapců.

Jak bylo v předchozím grafu znázorněno, mladiství při komunikaci přes mobilní telefony preferovali v 55% psaní SMS. Naopak výhradně volá pouze 4% ze všech dotázaných.

Při vyčlenění pouze chlapců se výsledek poněkud změnil a bylo zjištěno, že chlapci při komunikaci přes mobilní telefon sice také preferují psaní SMS, ale toto zastoupení již není nadpoloviční, jak to bylo v předchozím grafu. Naopak vzrostl počet těch, kteří přes mobilní telefon výhradně volají a SMS píší pouze výjimečně. Jednalo se celkem o 12%, což je oproti předcházejícímu nárůst o 8%.

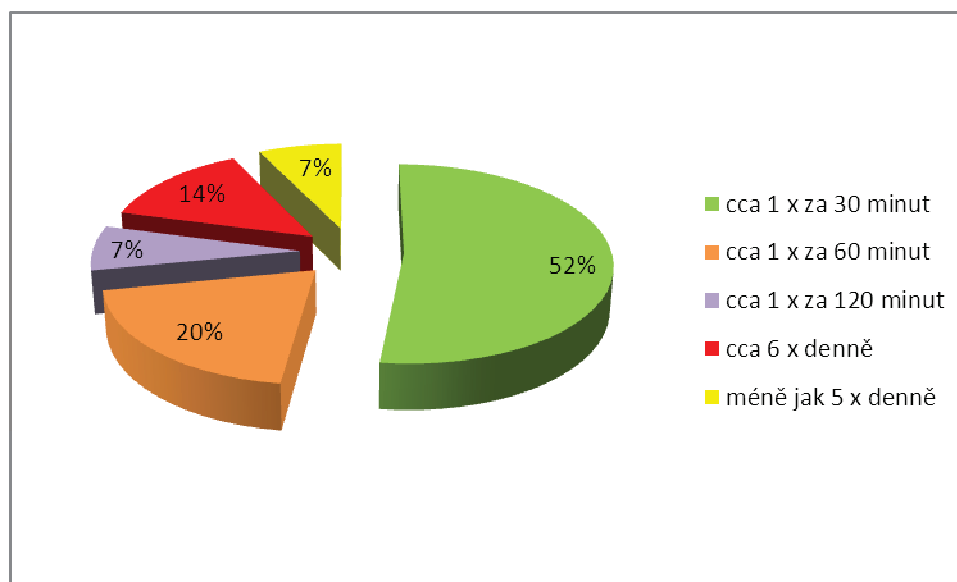

Graf č. 06: Využití mobilních telefonů u chlapců.

Otázka č. 6:

Jak často během dne mobilní telefon kontrolujete (zda nedošla SMS, zda někdo nevolal)?

- a) cca 1 x za 30 minut
- b) cca 1 x za 60 minut
- c) cca 1 x za 120 minut
- d) cca 6 x denně
- e) méně jak 5 x denně

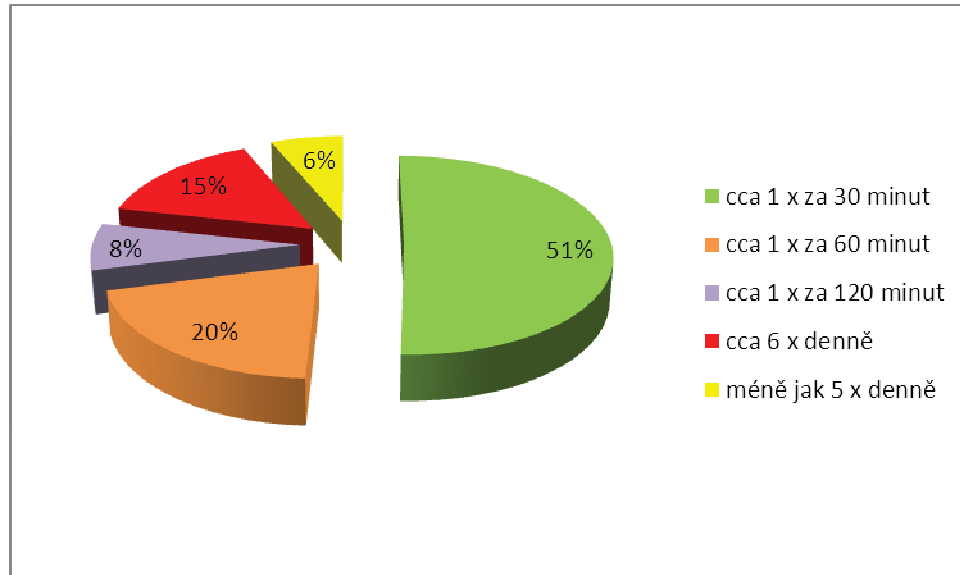
Graf č. 07: Četnost kontrol mobilního telefonu během dne.

Otázka č. 6 byla zaměřena na zjištění toho, jak často musí dotyčná osoba kontrolovat svůj mobilní telefon, zda např. nepřišla SMS nebo někdo nevolal. Výsledky jsou až alarmující. Celkem 52% z dotázaných uvedlo, že mobilní telefon kontrolují cca 1 x za 30 minut. Pokládám zde za vhodné uvést, že v dotaznících se velmi často objevovalo dopsání rukou, že mobilní telefon kontrolují např. 1 x za 5 minut. Takovéto odpovědi byly zahrnuty taktéž pod odpověď a), tedy cca 1 x za 30 minut.

Jak je tedy na výsledcích zřejmé, nutkání zkontrolovat mobilní telefon 1 x za 30 minut se projevuje u nadpoloviční většiny dotázaných a dokonce 72% z dotázaných mobilní telefon kontroluje minimálně 1 x za 60 minut. Je zřejmé, že mobilní telefony se pro mnohé mladistvé staly nepostradatelným společníkem, který ovlivňuje jejich životy.

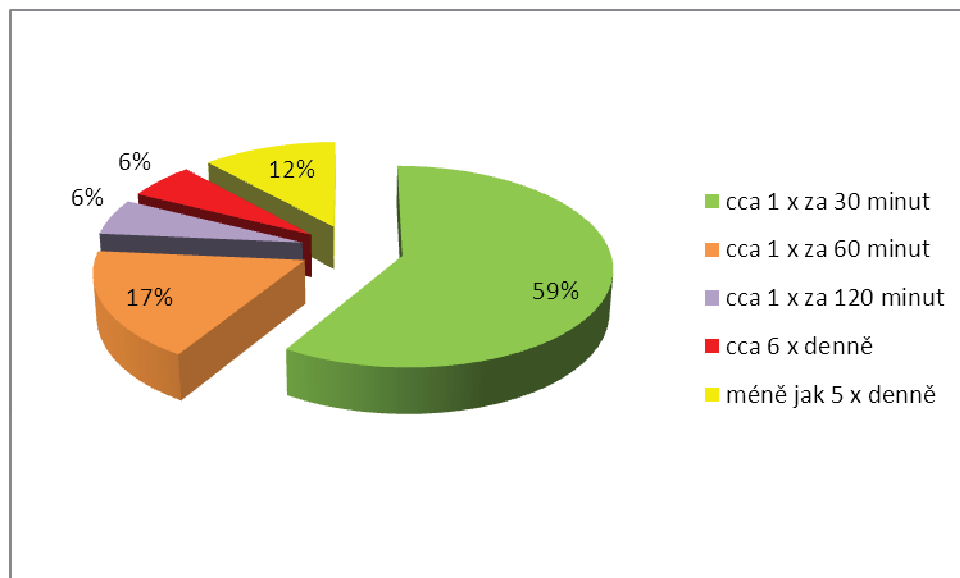
V následujících grafech uvádím četnost kontrol mobilních telefonů zvlášť u dívek a zvlášť u chlapců:

Dívky:

Graf č. 08: Četnost kontrol mobilního telefonu během dne u dívek.

Chlapci:

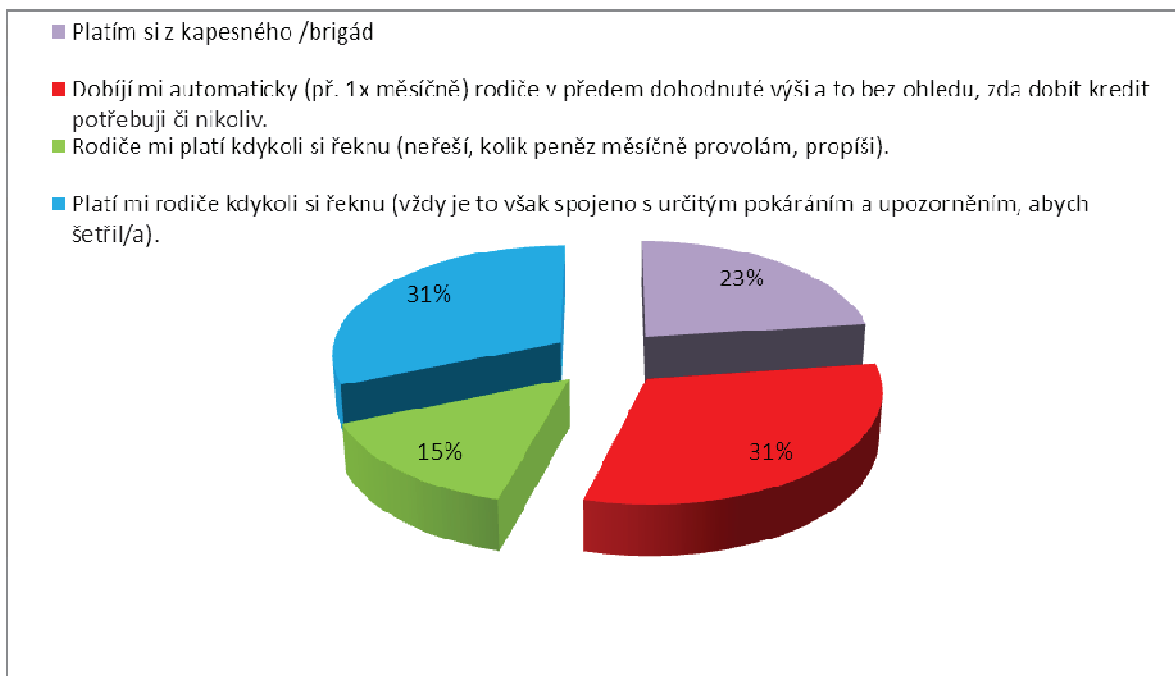
Graf č. 09: Četnost kontrol mobilního telefonu během dne u chlapců.

Výše uvedené grafy nám **vyvrací H 2**, která předpokládala, že mobilní telefony kontrolují častěji dívky než chlapci. Jak je z uvedených grafů zřejmé, zatímco dívky kontrolují mobilní telefony 1x za 30 minut v 51%, tak chlapci se za přibližně stejnou dobu na svůj mobilní telefon podívají v 59%.

Otázka č. 7

Kredit nebo paušál:

- a) platím si z kapesného /brigád
- b) dobíjí mi automaticky (př. 1x měsíčně) rodiče v předem dohodnuté výši a to bez ohledu, zda dobít kredit potřebuji či nikoliv
- c) rodiče mi platí kdykoli si řeknu (neřeší, kolik peněz měsíčně provolám, propíši)
- d) platí mi rodiče kdykoli si řeknu
(vždy je to však spojeno s určitým pokáráním a upozorněním, abych šetřil/a).

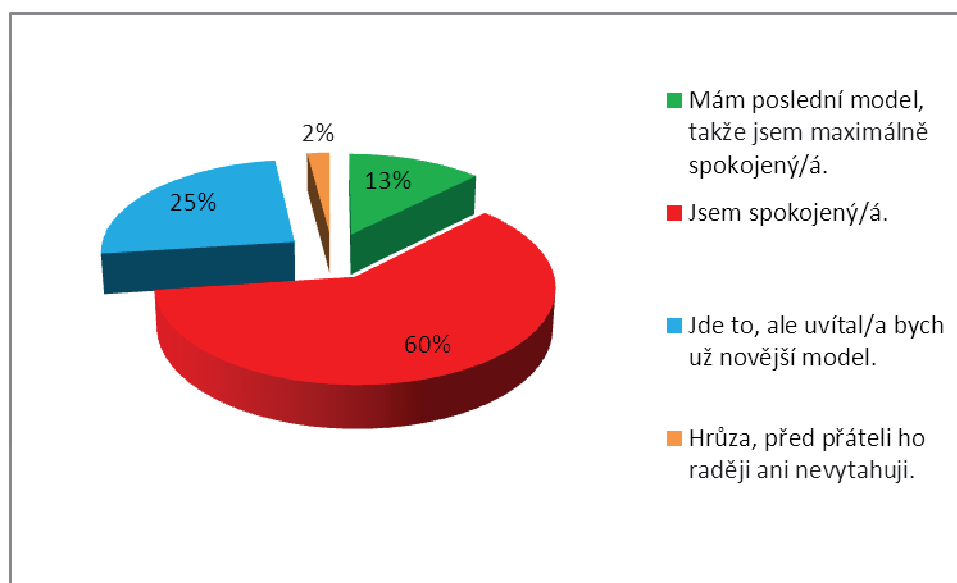
Graf č. 10: Způsob hrazení útraty za mobilní telefon.

Uvedený graf měl za cíl zjistit, do jaké míry jsou mladiství zodpovědní za měsíční útratu za telefon. Bylo zjištěno, že přístup rodičů v otázce placení útrat je pestrý a žádná z forem extrémně nevybočuje. K zamyšlení však vyzývá odpověď c), dle které rodiče mladistvým dobíjí kredit bez ohledu na již provolanou částku. Jednalo se celkem o 15% osob, které nemusí řešit problém s penězi. Na druhé straně pak stojí 23% osob, které, alespoň dle mého názoru vedou rodiče k zodpovědnosti a uvědomění si hodnoty peněz.

Otázka č. 8

Jak hodnotíte Váš současný telefon?

- a) mám poslední model, takže jsem maximálně spokojený/á
- b) jsem spokojený/á
- c) jde to, ale uvítal/a bych už novější model
- d) hrůza, před přáteli ho raději ani nevytahuji.

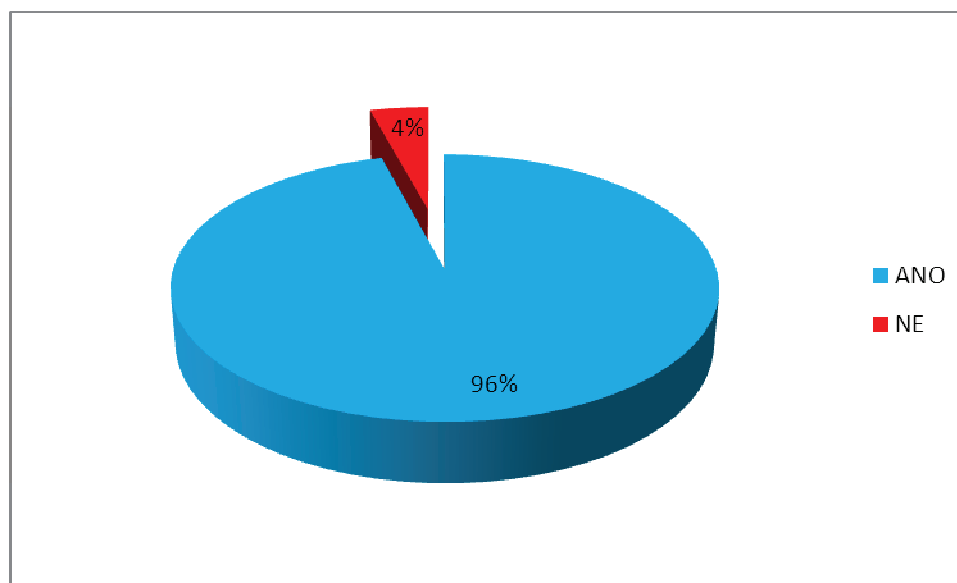
Graf č. 11: Spokojenost se svým mobilním telefonem.

Smyslem tohoto dotazu byla snaha zjistit subjektivní hodnocení mladistvých k vlastněnému telefonu. Jak je dle grafu zřejmé, více jak 73% z dotázaných je se svým mobilním telefonem spokojená a dokonce 13% uvádí, že má nejnovější model. Z tohoto důvodu lze předpokládat, že je mladistvými na rodiče kladen tlak, aby vlastnili mobilní telefony dle jejich představ. 25% osob by uvítalo již novější model, avšak na tom nutně netrvají. 2% se za svůj mobilní telefon stydí, pokládám zde však za nutné zmínit, že z celkového počtu 96 dotázaných osob se jednalo o 2 osoby. K zamyšlení nad touto otázkou však stojí ještě jeden fakt a to ten, že uvedený výzkum byl realizován cca 2 měsíce po Vánocích, kdy lze předpokládat, že velká část z dotázaných mohla dostat nový telefon jako jeden z dárků. O tom však můžeme v tuto chvíli už jen spekulovat.

Otázka č. 9:

Vlastníte PC, notebook, tablet?

- a) ano
- b) ne

Graf č. 12: Vlastnictví PC, notebooku, tabletu.

Dle uvedeného grafu bylo zjištěno, že z 96 oslovených respondentů 92 osob vlastní PC, notebook či tablet a 4 osoby (z toho 3 dívky a jeden chlapec) žádný z těchto přístrojů nevlastní.

Na následujících grafech si ukážeme, kolik času osoby denně tráví u těchto přístrojů a jakou činnost u nich převážně vykonávají.

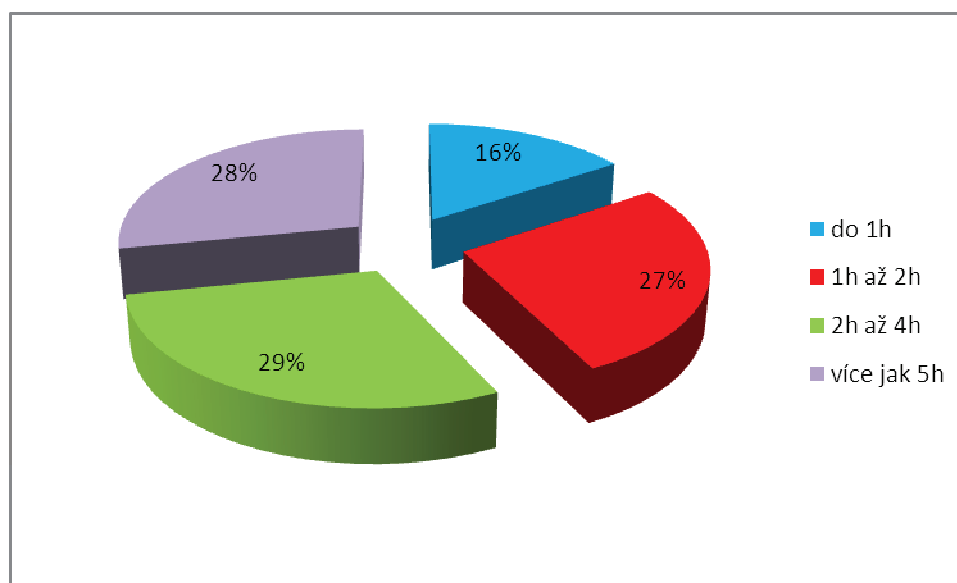
Při výzkumné činnosti byly do této problematiky zahrnuty i osoby, které nevlastní PC, notebook či tablet. Dotazník sice původně předpokládal, že následující dvě otázky automaticky tyto osoby přeskočí, vzhledem k tomu, že se i tyto osoby dostávají do denodenního kontaktu s těmito přístroji, automaticky vyplnily i otázky, které jim primárně nebyly určeny. Z tohoto důvodu jsem je do další výzkumné činnosti zahrnul také.

Otázka č. 10:

Kolik času denně trávíte u PC, notebooku, tabletu?

- a) do 1h
- b) 1h až 2h
- c) 2h až 4h
- d) více jak 5h

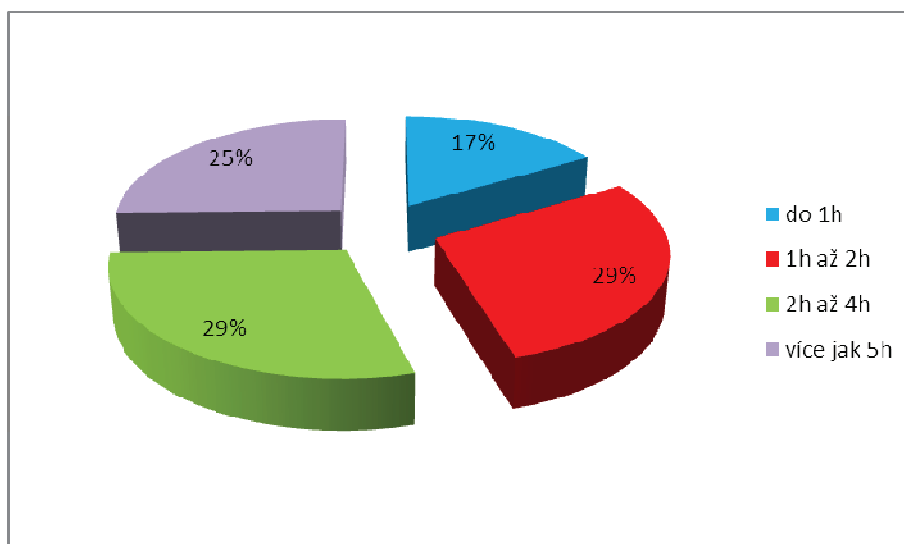
Graf č. 13: Délka času tráveného u PC, notebooku, tabletu.

Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že mladiství tráví u počítače, notebooku či tabletu relativně velké množství času. Pouhých 16% z dotázaných uvedlo, že u počítače denně stráví méně než 1 hodinu. Naproti tomu 28% z dotázaných uvádí, že u počítače tráví více jak 5 hodin, což je až alarmující. Dle mého názoru tyto osoby tráví u těchto přístrojů veškerý volný čas na úkor kontaktů s jinými osobami.

Tento graf nám zároveň **potvrzuje H 3**, dle které mladiství tráví na PC, notebooku či tabletu 2 - 4 hodiny (29% dotázaných). Tato hypotéza však byla potvrzena velmi těsně, neboť 28% dotázaných uvedlo, že na počítači tráví více jak 5 hodin denně. V celkovém součtu představovalo toto 1% rozdíl o jednoho mladistvého, kdy 28 mladistvých tráví na PC 2 - 4 hodiny a 27 mladistvých více jak 5 hodin.

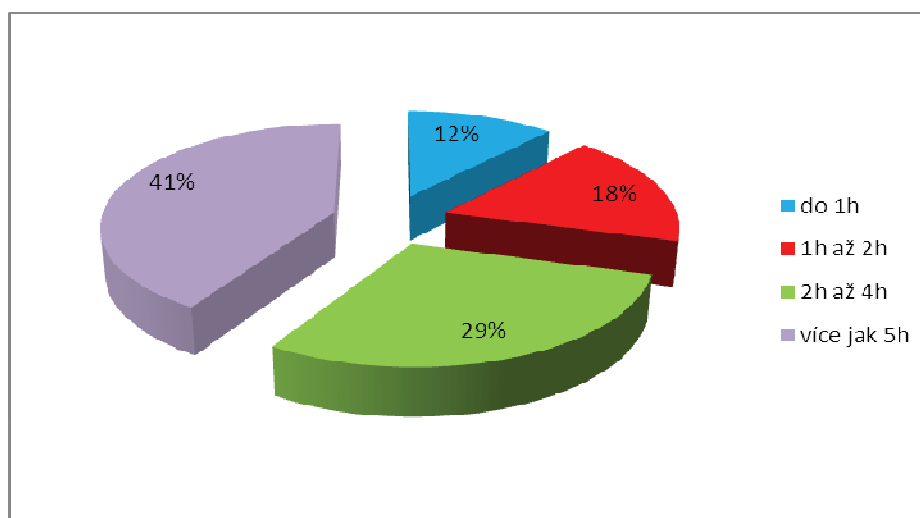
Nyní se podíváme na rozdíly trávené u těchto přístrojů u dívek vs. u chlapců.

Samotné dívky, jak nám ukáže následující graf, tráví u počítače méně času než chlapci. Celkem 46 % tráví u počítače do 2 hodin denně. V porovnání s předchozím grafem klesl počet osob, které tráví na počítači více jak 5 hodin. Jednalo se o 25% z dotázaných.

Graf č. 14: Délka času tráveného u PC, notebooku, tabletu u dívek.

Naproti tomu u chlapců dopadlo šetření odlišně. Významně klesl počet osob, které tráví na počítači méně jak 2 hodiny denně a to na „pouhých“ 30% ze všech dotázaných. Obrovský nárůst však zaznamenala doba větší jak 5 hodin denně.

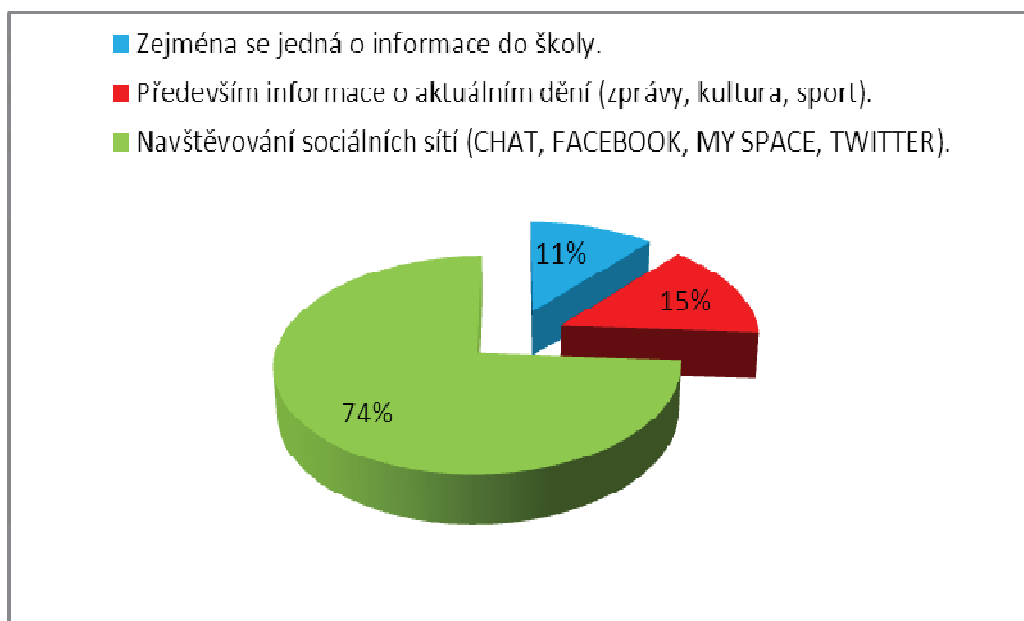

Graf č. 15: Délka času tráveného u PC, notebooku, tabletu u chlapců.

Otázka č. 11:

Jaké informace na Internetu vyhledáváte?

- zejména se jedná o informace do školy
- především informace o aktuálním dění (zprávy, kultura, sport)
- navštěvování sociálních sítí (CHAT, FACEBOOK, MY SPACE, TWITTER).

Graf č. 16: Vyhledávání informací na Internetu.

Jak je zřejmé, téměř $\frac{3}{4}$ z dotázaných tráví na Internetu svůj čas navštěvováním sociálních sítí. Pouhých 26% z dotázaných osob vyhledává jiné informace.

Na základě zjištěného je zřejmé, že mladiství mají zájem o styk se svými vrstevníky, spolužáky a kamarády. Na základě grafu předchozího, týkající se doby strávené u počítače či jiného přístroje však dle mého názoru upřednostňují on-line komunikaci před osobním setkáním.

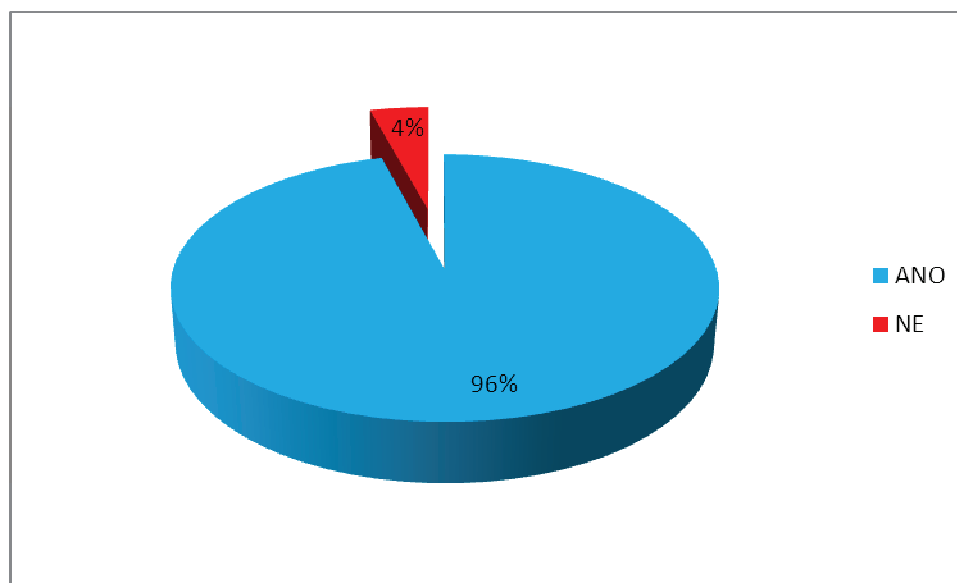
Jak si však ukážeme na dalších grafech, komunikace s přáteli přes sociální sítě také není tou jedinou příčinou, proč tyto osoby takovéto sítě navštěvují.

Otázka č. 12

Navštěvujete sociální sítě?

a) ano

b) ne

Graf č. 17: Návštěvnost sociálních sítí.

Někdo by mohl namítat, že předchozí graf nám na tuto otázku již odpověděl. Opak je však pravdou, neboť předchozí graf byl zaměřen na činnosti, které osoba převážně na svém počítači vykonává. To však neznamená, že nemůže navštěvovat sociální sítě. Z tohoto důvodu byla právě tato otázka do dotazníku umístěna zcela záměrně.

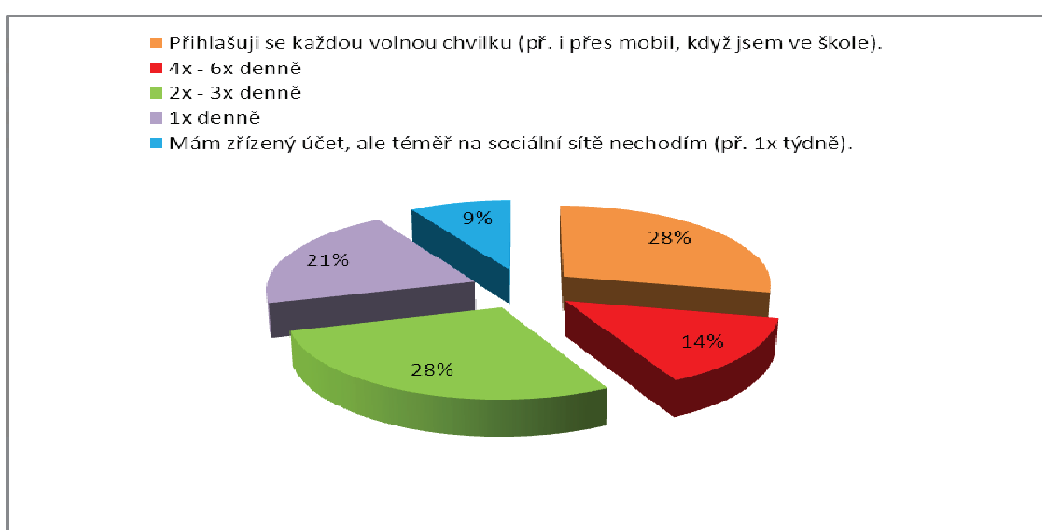
Jak je dle výsledků zřejmé, z 96 respondentů 96% navštěvuje sociální sítě a pouhá 4% tyto sociální sítě nenavštěvuje. Jednalo se celkem o 4 osoby (3 dívky a jednoho chlapce). Tyto osoby neodpovídaly na následující otázku, neboť se týkaly vztahům k sociálním sítím.

Tento graf nám současně **potvrzuje H4**, která předpokládala, že většina z mladistvých studentů Integrované střední školy ve Slavkově u Brna navštěvuje sociální sítě.

Otázka č. 13:

Jak často kontrolujete svůj profil?

- a) přihlašuji se každou volnou chvíli (př. i přes mobil, když jsem ve škole)
- b) 4x - 6x denně
- c) 2x - 3x denně
- d) 1x denně
- e) mám zřízený účet, ale téměř na sociální sítě nechodím (př. 1x týdně).

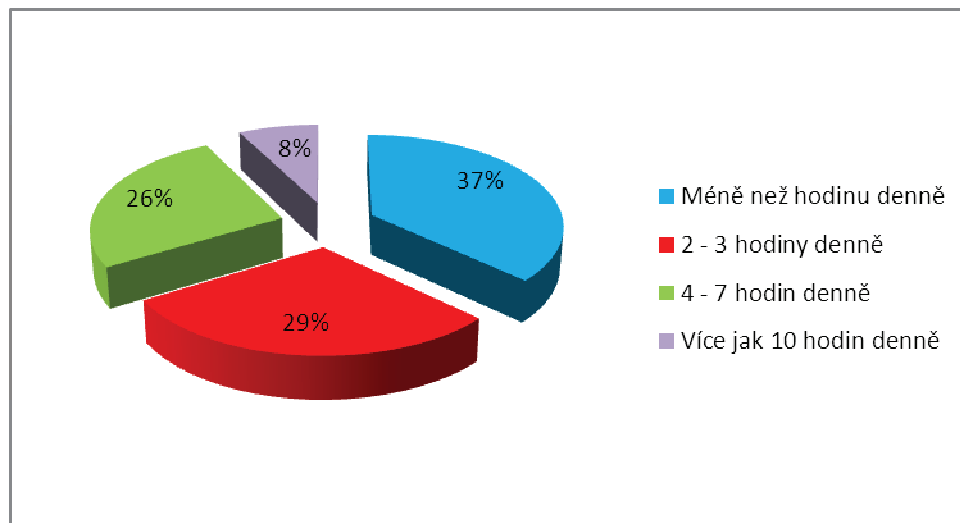
Graf č. 18: Četnost přihlašování na sociální sítě.

Smyslem tohoto grafu bylo zjištění skutečnosti, jak často mají mladiství potřebu přihlašovat se na sociální sítě. Z uvedeného výzkumu vyplynulo, že z 92 osob, vlastnicích profil na sociálních sítích jich 8 (tj. 9%) tento profil téměř nenavštěvuje a pokud ano, tak spíše sporadicky. Naproti tomu stojí nezanedbatelné procento osob, které se přihlašují kdykoliv k tomu mají možnost. V našem výzkumu se jednalo o 28% ze všech dotázaných, tj. 26 osob. Stejně procento uživatelů se na sociální sítě přihlašuje 2x - 3x denně. Jedenkrát denně poté kontroluje svůj profil 19 osob a 14% z dotázaných se ke svému profilu přihlašuje 4x - 6x denně.

Otázka č. 14:

Kolik času v průměru strávíte na sociálních sítích během dne?

- a) Méně než hodinu denně
- b) 2 - 3 hodiny denně
- c) 4 - 7 hodin denně
- d) Více jak 10 hodin denně

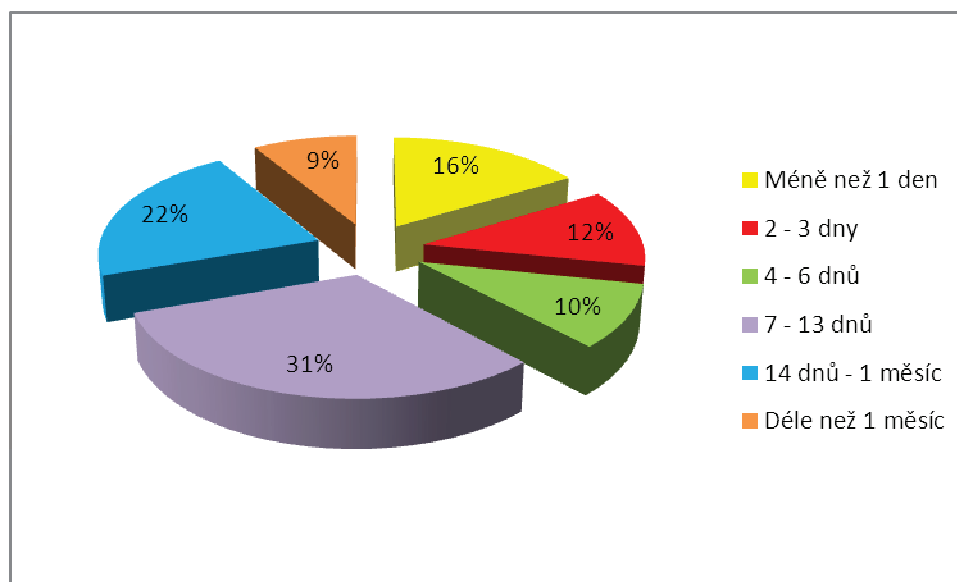
Graf č. 19: Čas trávený na sociálních sítích.

Jak jsem uvedl u předchozího grafu, smyslem této otázky bylo zjištění skutečně stráveného času na sociálních sítích. Jak z uvedeného vyplynulo, nejčastěji tráví mladiství na sociálních sítích méně než hodinu denně. Naproti tomu stojí opět nezanedbatelné procento osob, které na sociálních sítích tráví více jak 10 hodin denně. V našem případě se jednalo o 7 osob, z čehož bylo 5 dívek a 2 chlapeci. Tyto osoby tak tráví, dle mého názoru, na sociálních sítích svůj veškerý volný čas. V průměru 2 - 3 hodiny denně pak tráví 27 z dotázaných osob, což představuje 29% a 26% z dotázaných tráví na sociálních sítích 4 - 7 hodin denně.

Otázka č. 15:

Jak dlouho jste nejdéle vydrželi nepřihlásit se na sociální sítě?

- a) méně než 1 den
- b) 2 - 3 dny
- c) 4 - 6 dnů
- d) 7 - 13 dnů
- e) 14 dnů - 1 měsíc
- f) déle než 1 měsíc

Graf č. 20: Doba nepřihlášení se na sociální sítě.

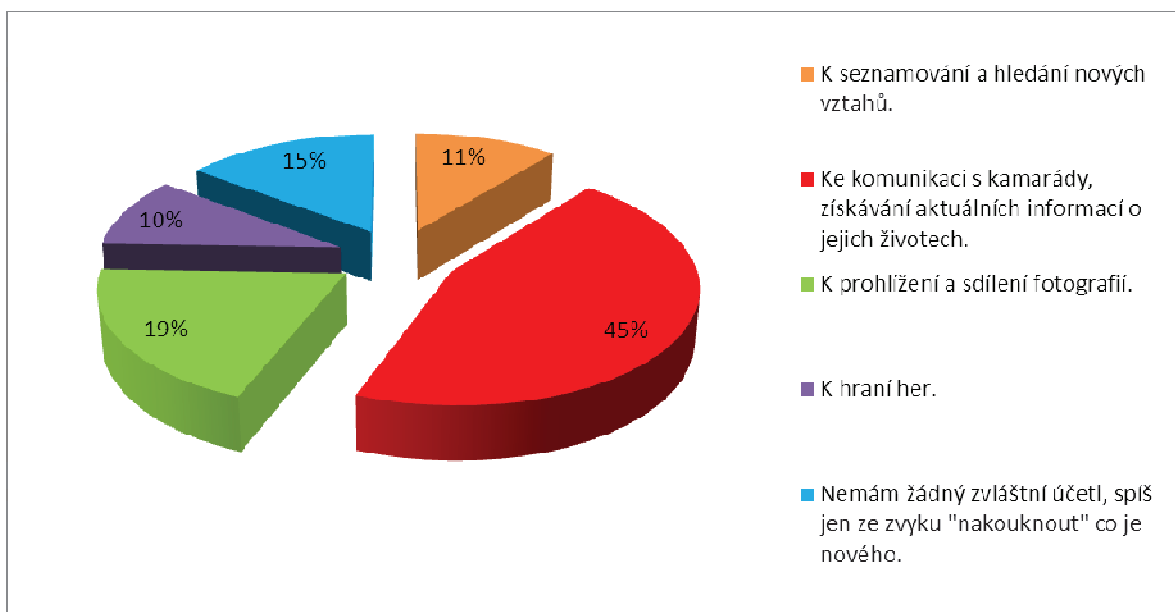
Tato otázka si kladla za cíl zjistit závislost osob na sociálních sítích, jak dlouho se dokázali na tyto sítě nepřihlásit. Mám za to, že výsledky nejsou až tak špatné. Nejpočetnější skupinou je období v rozmezí 7 - 13 dnů, kterou označilo celkem 31% z dotázaných. Musím však podotknout, že mnoho z těchto osob k této odpovědi uvedlo poznámku, že se jednalo o výjimku, neboť byli např. na letním táboře bez možnosti připojit se k síti nebo s rodiči na dovolené opět bez možnosti připojit se k internetu.

Naproti tomu 16% z dotázaných uvádí, že se nevydrželi nepřihlásit méně než jeden den. Pro zajímavost uvádím, že tuto možnost označily pouze dívky.

Otázka č 16:

Za jakým účelem tyto sítě navštěvujete (můžete zaškrtnout více odpovědí)?

- a) K seznamování a hledání nových vztahů.
- b) Ke komunikaci s kamarády, získávání aktuálních informací o jejich životech.
- c) K prohlížení a sdílení fotografií.
- d) K hraní her.
- e) Nemám žádný zvláštní účel, spíš jen ze zvyku „nakouknout“ co je nového.

Graf č. 21: Účel navštěvování sociálních sítí.

U této otázky byla uživatelům sociálních sítí dána možnost zaškrtnout více odpovědí a to dle toho, jaké činnosti na sociálních sítích vykonávají. Dle výsledků šetření mladistvým sociální sítě slouží zejména ke komunikaci s kamarády. Tuto možnost označilo 45% z dotázaných.

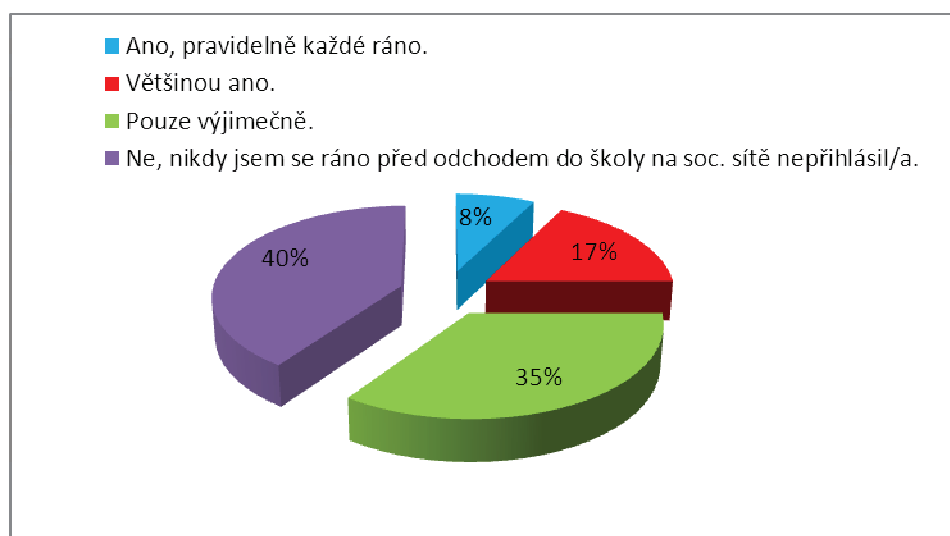
Ostatní nabízené možnosti byly zaškrtnuty v podobném poměru. 19% osob si na sociálních sítích prohlíží, či sdílí fotografie, 15% z dotázaných se na tyto sítě přihlašuje bezúčelně, spíše jen ze zajímavosti. V 11% slouží sociální sítě ke hledání nových kamarádů či vztahů a z 10% k hraní různých her. Právě v nabízené možnosti hraní her spatřuji určité riziko, které může přerůst v hraní hazardních her a to z pohodlí domova, od počítačové židle.

Otázka č. 17:

Přihlašujete se na sociální sítě ráno před odchodem do školy?

- a) ano, pravidelně každé ráno
- b) většinou ano
- c) pouze výjimečně
- d) ne, nikdy jsem se ráno před odchodem do školy na soc. sítě nepřihlásil/a.

Graf č. 22: Častost přihlášení se na sociální sítě před odchodem do školy.

Smyslem této otázky bylo zjistit, zda mají mladistvé osoby ráno, před odchodem do školy nutkavou potřebu zkontrolovat svůj profil na sociálních sítích. Mám za to, že výsledky ve výzkumném souboru osob dopadly vcelku dobře, neboť 40% z dotázaných osob se na sociální sítě před odchodem do školy nikdy nepřihlásilo.

Naproti tomu stojí skupina osob (8%), které přiznávají, že se na sociální sítě přihlašují pravidelně každé ráno a dalších 17% osob uvádí, že se přihlašují téměř každé ráno, což v součtu představuje $\frac{1}{4}$ ze všech dotázaných, což také není zanedbatelné množství. Předmětem dalšího zkoumání by pak mohla být otázka kolik času na těchto sítích ráno před odchodem do školy stráví, respektive, zda musí ráno vstát z postele dřív, než kdyby se na sociální sítě nepřihlašovali.

35% osob uvedlo, že se na sociální sítě ráno před odchodem do školy přihlašuje pouze výjimečně.

Otázka č. 18:

Přihlásil/a jste se někdy na sociální sítě v průběhu noci (nařídil/a jste si budík, aby Vás vzbudil), za účelem zjistit co je nového, zda někdo okomentoval Váš status, příspěvek, atd.?

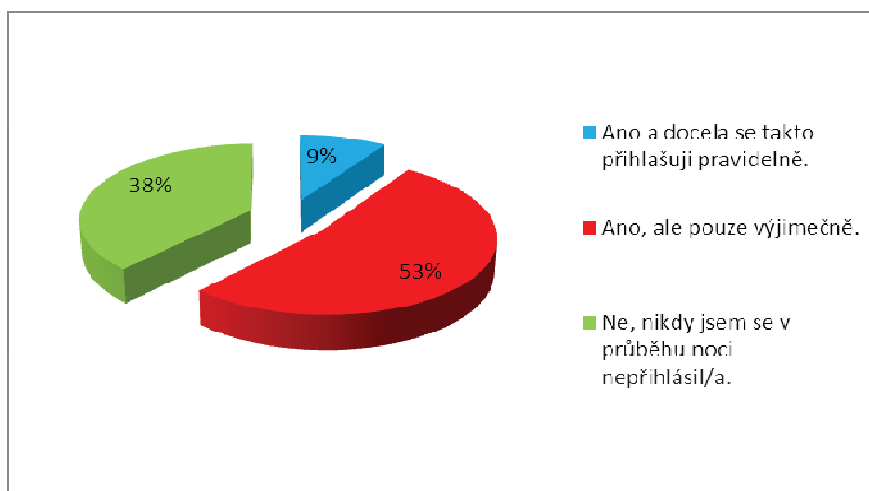
- a) ano a docela se takto přihlašuji pravidelně
- b) ano, ale pouze výjimečně
- c) ne, nikdy jsem se v průběhu noci nepřihlásil/a.

Graf č. 23: Frekvence přihlášení se na sociální sítě v průběhu noci.

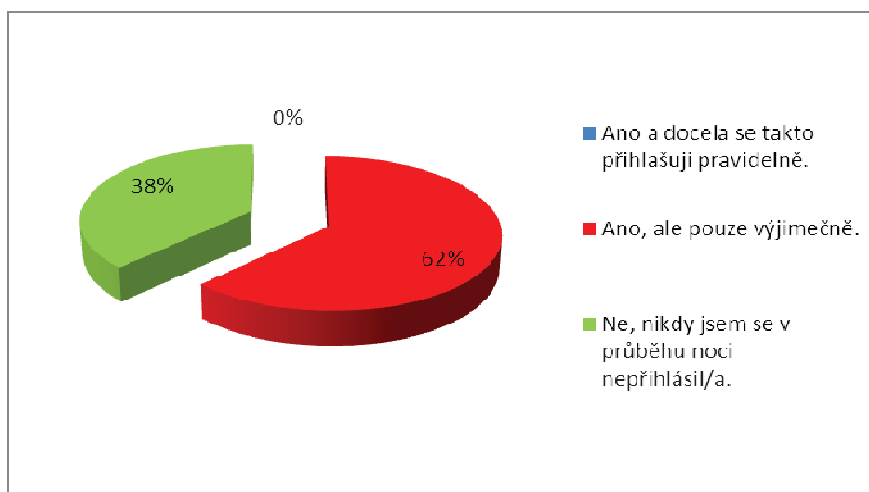
Snahou toto grafu bylo ukázat, do jaké míry jsou sociální sítě schopny narušit noční spánek osob. Výsledky jsou zarážející, neboť 62% z dotázaných osob si někdy nastavilo budík tak, aby vstávalo k sociálním sítím v nočních hodinách a zkontrolovalo na nich dění. Z těchto 62% si takto ničí noční spánek 8% z dotázaných, což představuje 7 osob. Naproti tomu 38% z dotázaných uvádí, že se na sociální sítě v průběhu noci nikdy nepřihlásili.

Vzhledem k tomu, že výsledky se lišily v porovnání dívky vs. chlapci, uvádím výsledky i dle pohlaví.

Dívky a jejich noční vstávání k sociálním sítím:

Graf č. 24: Frekvence nočních přihlášení se na sociální sítě u dívek.

Jak je z grafu zřejmé, ze 76 dívek, které navštěvují sociální sítě, se jich 47 někdy přihlásilo v průběhu noci na sociální sítě. Z toho 9%, což představuje 7 dívek, se takto přihlašuje docela pravidelně.

Chlapci a jejich noční vstávání k sociálním sítím:

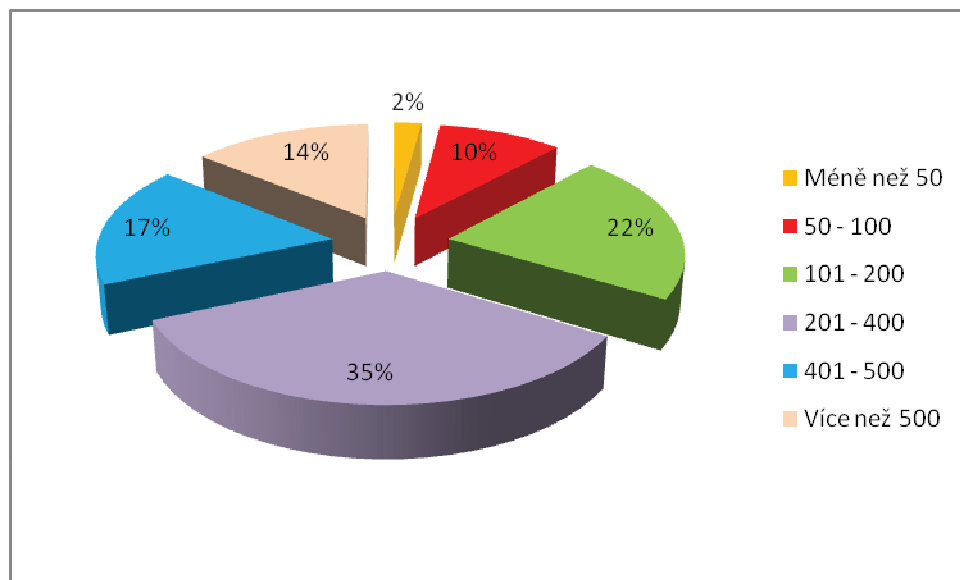
Graf č. 25: Frekvence nočních přihlášení se na sociální sítě u chlapců.

U chlapců na první pohled vyšly výsledky o něco hůře, neboť jak je z grafu zřejmé, 62% z dotázaných se někdy přihlásilo v průběhu noci na sociální sítě. Je však nutné podotknout, že žádný z oslovených chlapců se takto nepřihlašuje pravidelně, ale pouze výjimečně.

Otázka č. 19:

Kolik máte na sociálních sítích přátel?

- a) Méně než 50
- b) 50 - 100
- c) 101 - 200
- d) 201 - 400
- e) 401 - 500
- f) Více než 500

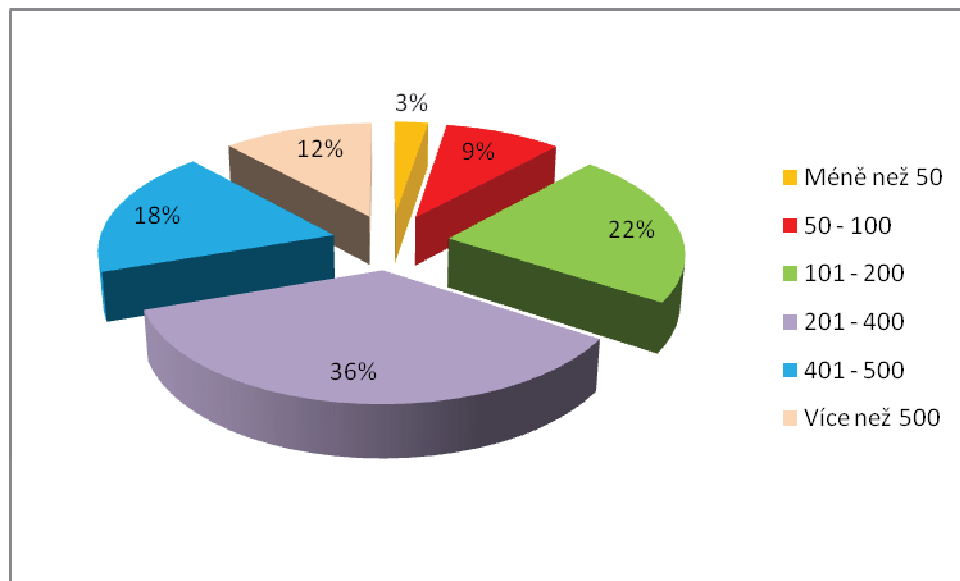
Graf č. 26: Počet přátel na sociálních sítích.

Otázka č. 19 zjišťovala počet přátel, který mají mladiství na sociálních sítích. Jak je z grafu zřejmé, nejvíce udávanou odpovědí bylo rozmezí přátel od 201 - 400, kterou oslovilo 35% respondentů. Naproti tomu nejmenší zastoupení zahrnoval počet přátel do 50 osob, které má pouhá 2% respondentů (jednalo se o 2 dívky). Naopak 14% z dotázaných uvedlo, že má na sociálních sítích více než 500 přátel.

Z tohoto důvodu pokládám za zajímavá data z otázky č. 20, která zjišťovala vztah k přátelům na internetu. Zda se osoby znají osobně, či se jedná pouze o internetové přátele.

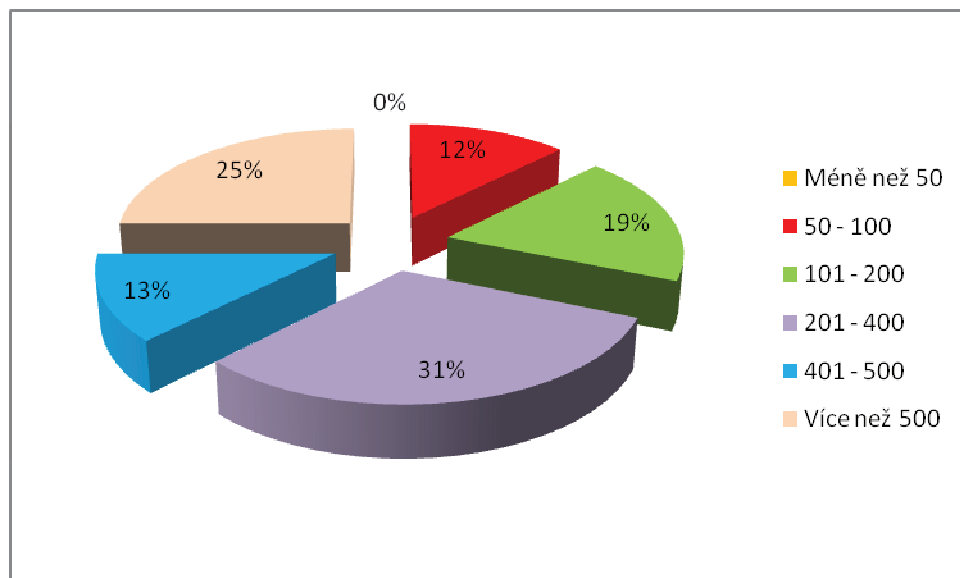
Nejdříve si však ještě musíme potvrdit či vyvrátit H 5, která se věnovala výše uvedené otázce.

Dívky:

Graf č. 27: Počet přátel na sociálních sítích u dívek.

Chlapci:

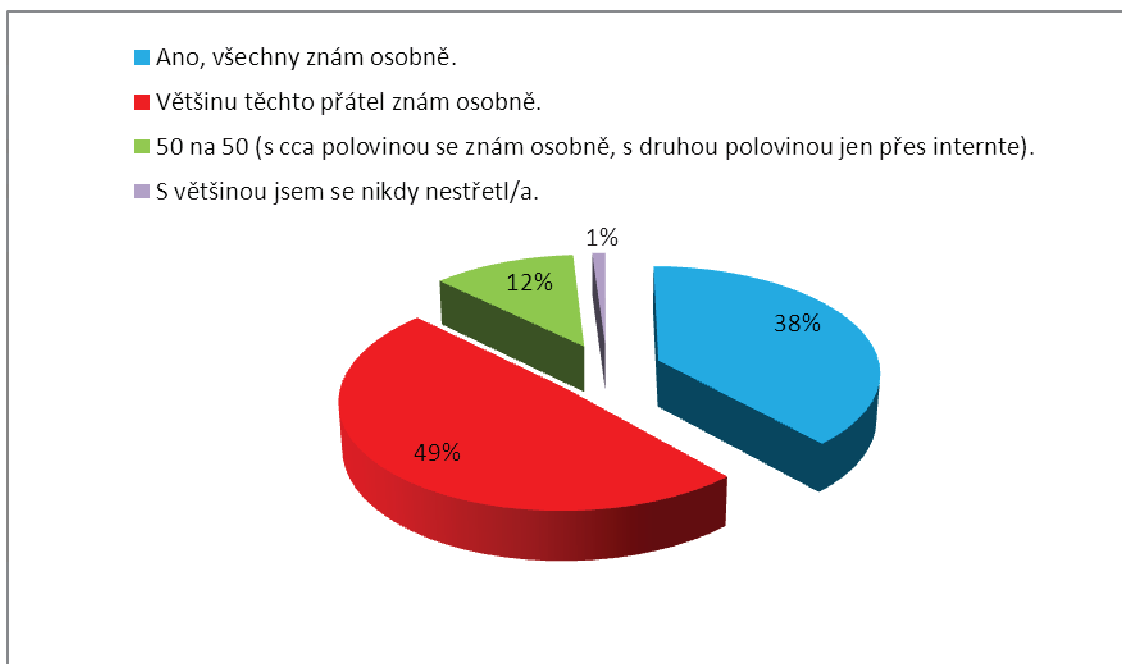
Graf č. 28: Počet přátel na sociálních sítích u chlapců.

Uvedené grafy nám **vyvrací H 5**, která předpokládala, že dívky mají na sociálních sítích více přátel než chlapci. Do skupiny 500 přátel a více spadalo pouze 12% uživatelůk sociálních sítí oproti 25% uživatelům.

Otázka č. 20:

Znáte tyto přátele i osobně?

- a) ANO, všechny znám osobně.
- b) Většinu těchto přátel znám osobně.
- c) 50 na 50 (s cca polovinou se znám osobně, s druhou polovinou jen přes internet).
- d) S většinou jsem se osobně nikdy nestřetl/a.

Graf č. 29: Počet přátel na sociálních sítích ve vztahu k realitě.

Předchozí graf nám znázorňoval, kolik přátel mají mladiství na sociálních sítích. V otázce č. 20 jsem se zaměřil na zjištění vztahu k těmto přátelům.

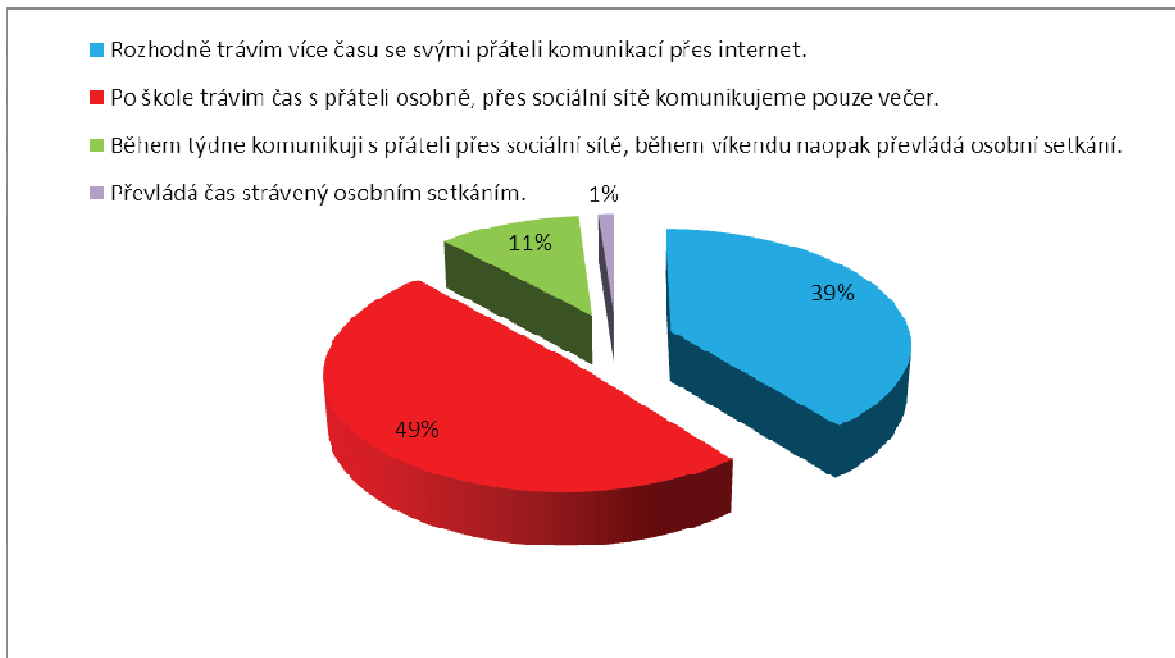
Jak je zřejmé, v téměř naprosté většině se osoby na internetu znají, dokonce 38% osob uvádí, že osobně zná všechny přátele, které má na sociální síti.

12% z dotázaných uvedlo, že zná osobně zhruba polovinu z přátel, které má přidané na sociálních sítích a jedna dívka zaškrtnula možnost, že se s většinou těchto přátel nikdy nestřetla.

Otázka č. 21

Porovnáte-li čas strávený s přáteli na sociálních sítích a čas strávený s přáteli spojený osobním setkáním:

- rozhodně trávím více času se svými přáteli komunikací přes internet
- po škole trávím čas s přáteli osobně, přes sociální sítě komunikujeme pouze večer
- během týdne komunikuji s přáteli přes sociální sítě, během víkendu naopak převládá osobní setkání
- převládá čas strávený osobním setkáním.

Graf č. 30: Porovnání času tráveného osobním setkáním a na sociálních sítích.

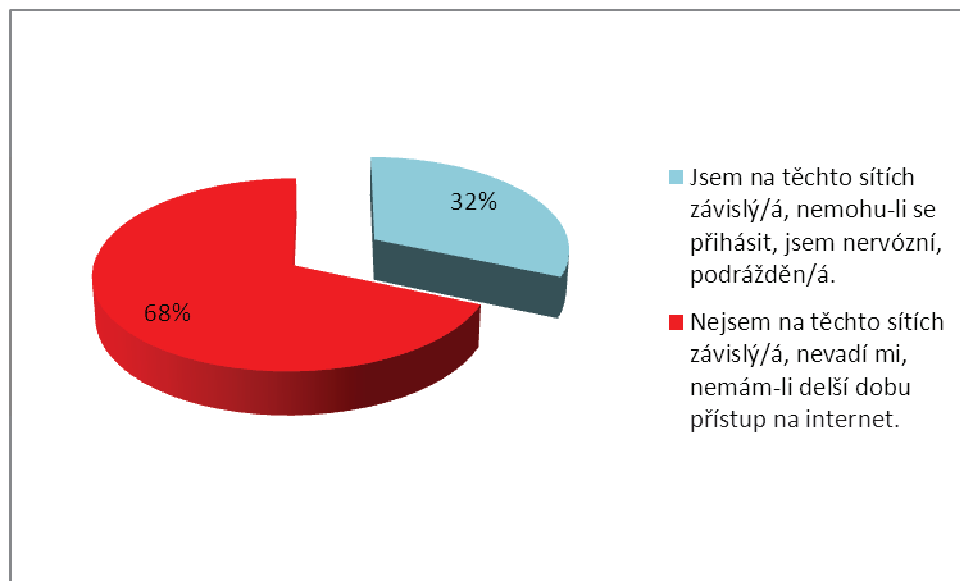
V uvedeném grafu měli mladiství posoudit čas strávený komunikací s přáteli přes sociální sítě a čas strávený osobním setkáním.

Výsledky jsou zarážející, neboť pouhé 1% z dotázaných, konkrétně se jednalo o jednu dívku, která uvedla, že rozhodně převládá osobní setkání. Naproti tomu 39% z dotázaných potvrzuje, že převládá komunikace přes sociální sítě. U 60% dochází ke kombinaci obou forem komunikace, nejčastěji uváděnou možností byl čas strávený v odpoledních hodinách s přáteli a doplněn večerní komunikací přes sociální sítě. Tuto variantu označilo 49% z dotázaných.

Otázka č. 22:

Pokuste se zhodnotit váš subjektivní vztah k sociálním sítím

- a) Jsem na těchto sítích závislý/á, nemohu-li se přihlásit, jsem nervózní, podrážděn/á.
b) Nejsem na těchto sítích závislý/á, nevadí mi, nemám-li delší dobu přístup na internet.

Graf č. 31: Subjektivní vztah k sociálním sítím.

Mám za to, že se jednalo o jednu ze zásadních otázek celého výzkumu. Respondenti měli označit svůj subjektivní pocit k sociálním sítím. Buď potvrdit či vyvrátit závislost na těchto sociálních sítích. A i když se na první pohled zdá, že výsledek dopadl relativně dobře, opak je pravdou.

I přesto, že 68% z respondentů uvádí, že na těchto sítích není závislých, 32% přiznává, že se stala na sociálních sítích závislými. Přiznávají, že pokud se nemohou delší čas přihlásit na svůj profil, jsou nervózní a podráždění. Několik osob v dotaznících dokonce dopsalo ručně, že se nejedná pouze o závislost na sociálních sítích, ale i na Internetu obecně.

Tento graf nám současně **vyvrací H6**, která u mladistvých přepokládala potřebu pravidelného přístupu k sociálním sítím.

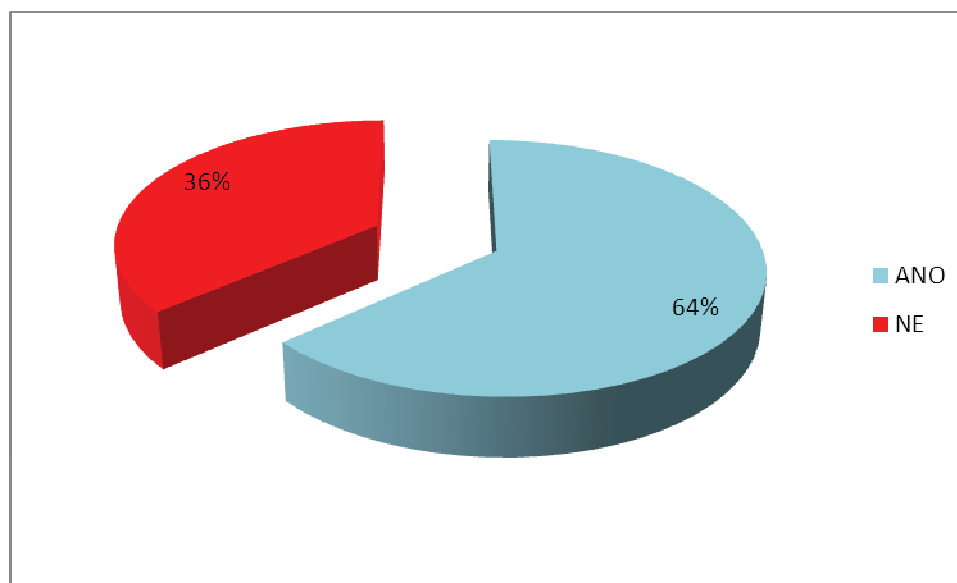

Otázka č. 23:

Byl/a jste někdy za školou?

a) ano

b) ne

Graf č. 32: Četnost záškoláctví.

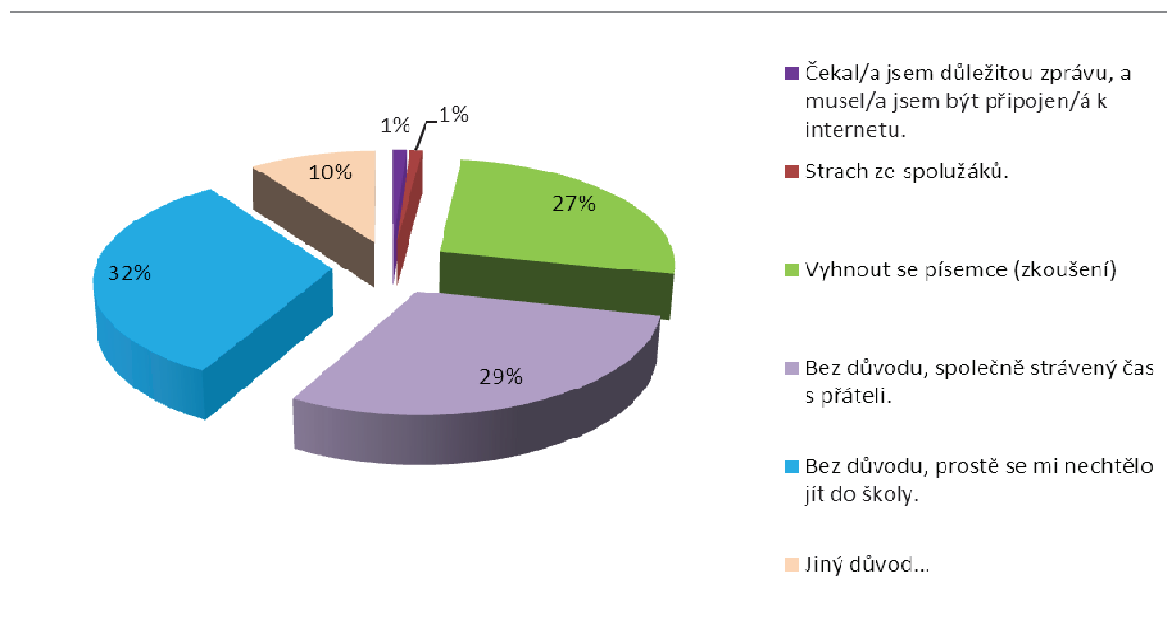
Na tuto otázku odpovídalo všech 96 respondentů, přičemž 64% přiznalo, že někdy bylo za školou. Jednalo se celkem o 61 mladistvých. Rozdíly mezi chlapci nebyly markantní, proto je neuvádím samostatně.

Důvody, které mladistvé přiměly k chování nejit do školy, si ukážeme na následujícím grafu, do kterého byla záměrně zanesena i problematika případné závislosti na sociálních sítích.

Otázka č. 24:

Z jakého důvodu jsi byl/a za školou?

- čekal/a jsem důležitou zprávu, a musel/a jsem být připojen/á k internetu.
- strach ze spolužáků.
- vyhnout se písemce (zkoušení).
- bez důvodu, společně strávený čas s přáteli.
- bez důvodu, prostě se mi nechtělo jít do školy.
- jiný důvod.

Graf č. 33: Důvody pro záškoláctví.

V tomto případě studenti mohli zaškrtnout více možností, které zapříčinily to, že nešli do školy. Jak je z grafu zřejmé, v 61% neměli k absenci ve škole žádný důvod. Jen se jim prostě nechtělo jít do školy, nebo chtěli trávit svůj čas se svými přáteli na úkor svých povinností. V nezanedbatelném počtu 27% bylo smyslem jít za školu vyhnout se písemce či zkoušení. V 10% to pak byly jiné důvody, u kterých nejčastěji studenti uvedli potřebu se vyspat, či být se svým partnerem či partnerkou. V jednom případě byla označena nutnost být připojená i Internetu, neboť slečna čekala důležitou zprávu. Jeden chlapec naopak uvedl, že důvodem pro záškoláctví byl strach ze spolužáků. Je na zvážení, zda tento chlapec tuto možnost zaškrtnl z recese, či je to pravda. Každopádně na tuto skutečnost upozorním i školu, která o výše uvedený výzkum projevila zájem.

Cílem výzkumu bylo zjistit stav, do jaké míry jsou dnešní mladiství závislí na využívání mobilních telefonů, Internetu a navštěvováním různých sociálních skupin a současně poodhalit, jak tyto média ovlivňují jejich životy a jak jsou pro ně důležitá.

První a druhá otázka se týkala zjištění věku a pohlaví studenta, jak je výše uvedeno, výzkumu se zúčastnilo 79 žen a 17 mužů, přičemž převážnou část oslovených tvořily ženy ve věku 17 let.

V úvodu praktické části byly stanoveny 3 výzkumné otázky, na které bylo částečně již odpovězeno potvrzením či vyvrácením stanovených hypotéz. Jednalo se o následující otázky:

1. Jak často mladiství kontrolují své mobilní telefony?

Dle výsledku empirického šetření bylo zjištěno, že mladistvé osoby mobilní telefon kontrolují ve více jak polovině případů každých 30 minut.

2. Útratu za telefon platí rodiče nebo si ji musí platit mladiství sami?

Z uvedeného výzkumu je zřejmé, že útratu za mobilní telefony platí rodiče. Jednalo se o celkem 77% případů. Ve 23% případů si pak útratu za mobilní telefony hradili mladiství ze svého kapesného, případně z brigád. Jsem přesvědčen o tom, že se jedná o relativně nízké procento a rodiče by měli vést své děti k efektivnějšímu hospodaření s penězi.

3. Kolik času tráví denně mladiství na sociálních sítích a jakým způsobem to ovlivňuje jejich život (např. ve vztahu ke spánku)?

Na základě vlastní výzkumné činnosti bylo zjištěno, že 96% oslovených mladistvých navštěvuje sociální síť. Nejčastější doba strávená na těchto sítích se pohybuje kolem jedné hodiny za den. Zajímavé bylo i zjištění četnosti kontrol sociálních sítích, kdy převládala kontrola vlastního profilu, kdy 28% z dotázaných uvedlo, že vlastní profil kontrolují každou volnou chvíli, stejné procento pak uvádí přihlašování 2x - 3x za den. Pokud jsem se zaměřil na noční přihlašování, že si student záměrně narušuje noční spánek, výsledky dopadly děsivě, neboť 62% z dotázaných uvedlo, že se tímto způsobem někdy na sociální síť přihlásilo. Z toho 8% se takto přihlašuje pravidelně.

ZÁVĚR

Na počátku všeho stojí zpravidla rozhodnutí muže a ženy počít a vychovávat dítě. V době očekávání potomka, nového človíčka, přicházejícího na tento svět, zajisté u většiny rodičů, stejně jako u mne, stála a stále stojí víra v to, že právě to moje dítě bude poslušné, chytré, nebudou s ním žádné výchovné potíže, bude se dobře učit a celý jeho život bude procházkou „růžovou zahradou“.

Realita však bývá často jiná. Děti se vyvíjejí a v okamžiku, kdy se z nich stávají mladí dospělí, mají pocit svobody, nezávislosti, může se stát a bezpochyby se tak také i velmi často stává, že neodolají tlaku vnějšího okolí a uchýlí se k nějakému sociálně patologickému chování. Ruku na srdce, kdo z nás v mládí neporušil nějakou sociální normu? Zejména střední škola je obdobím spousty experimentů. Studenti se cítí svobodní, rodiče je už tak nekontrolují, jako když byli na základní škole, zažívají první lásky, hledají důvody, proč nejít do školy.

Diplomová práce byla zaměřena na patologické projevy u mladistvých. Jejím cílem bylo seznámit čtenáře s nejčastějšími druhy, jako jsou záškoláctví, šikana, kriminalita, vandalismus mladistvých. Neopomínají ani problematiku závislostního chování v jakékoliv podobě (závislost na alkoholu, tabáku) a svoji pozornost zaměřila i na nové formy závislostního chování, tedy na závislosti na mobilních telefonech, počítačích, Internetu.

Mám za to, že nikdo nepochybuje o tom, že se Internet a mobilní telefony staly součástí běžného života. Dnešní mladí lidé tyto přístroje a vymoženosti berou jako něco přirozeného, neznají svět, kdy jsme na sebe bez domluvení zvonili na zvonky u dveří a ptali se rodičů, zda je můj kamarád doma a zda může jít ven. Osobní kontakt, schopnost domluvit se na určitých věcech a pak už nemít možnost je změnit, bylo součástí „normálního“ průběhu dne.

V dnešní době je těmto médiím přikládán velký význam a to zejména z důvodu být kdykoliv a kdekoliv k zastížení. Nestíhám-li, pouze napíši SMS nebo zavolám a problém je vyřešen. Z mého pohledu tento přístup není správný. Samozřejmě, nemám na mysli to, že se někdo ze schůzky omluví a přijde později. Mám na mysli to, že se z našich životů

pomalu, ale jistě vytrácí jakýsi pocit zodpovědnosti, schopnosti dodržet slovo, a pokud jsem s někým na něčem domluvený, měl bych být v tu dobu připraven a být k dispozici.

Obdobně se dnešní společnost staví i k požívání alkoholu, a sám jsem byl již několikrát svědkem, kdy sami rodiče podali na různých rodinných oslavách alkohol svým nezletilým dětem a ještě z toho měli legraci. V této souvislosti bych rád zmínil slova K. Nešpora, která uvádí, že je potřebné, aby i u dospívajícího člověka rodina zajistila přiměřený dohled, přičemž stále platí, že nejlepší je vřelá a středně omezující výchova přiměřená věku. (Nešpor, K., 2001, s. 40).

Jsem si vědom, že se u dnešní mládeže vyskytuje celá řada dalších problémů, kterým jsem se vzhledem k rozsahu dané diplomové práce nevěnoval (př. patologické nakupování, závislost na sektě, gamblerství, apod.). Snažil jsem se však zachytit ty nejčastěji se vyskytující a současně mladistvé nejvíce ohrožující.

Tato diplomová práce by tedy měla sloužit jako vstup do dané problematiky a z toho důvodu byla zaměřena na popsání základních pojmů a problémů jdoucích ruku v ruce s patologickými jevy. Praktická část diplomové práce byla zaměřena na vztah mladistvých k technickým přístrojům, vymoženostem dnešní doby, tedy mobilním telefonům, počítačům, Internetu a navštěvování sociálních sítí. Cílem praktické části bylo zjištění vztahu mladistvých k těmto přístrojům a také to, jak ovlivňují jejich životy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAKOŠOVÁ, Z. 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3. vyd. Bratislava: Public promotion, 223 s. ISBN 978-80-969944-0-3
2. BAKOŠOVÁ, Z., BARGEL, M., HRONCOVÁ, J. 2010. *Sociální pedagogika ve střední Evropě 2010*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 576 s. ISBN 978-80-87182-15-4
3. BARGEL, M., MÜHLPACHR, P. A KOL. 2010. *Inkluze versus exkluze - dilemma sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 184 s. ISBN 978-80-87182-12-3
4. BAUMAN, L., RICH, R. 2001. *Jak přežít pubertu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 143 s. ISBN 80-7106-440-8
5. ČÁP, D., HRDINA, I., KOVALČÍK, M. A KOL. 2011. *Žáci ohroženi předčasným odchodem ze vzdělání*. 1. vyd. Turnov: Vzdělávací centrum Turnov, o.p.s., 116 s. ISBN 978-80-254-9115-7
6. ČÁP, J., MAREŠ, J. 2007. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7
7. FISCHER, S. 2006. *Etopedie v penitenciární praxi*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 183 s. ISBN 80-7044-722-9
8. HAMER, D. 2003. *Geny a osobnost: biologické základy psychiky člověka*. 1. vyd. Praha: Portál, 264 s. ISBN 80-7178-779-5
9. HARDY, M., MÜHLPACHR, P., DUDÁŠOVÁ, T. 2011. *Sociální patologie rodiny*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 240 s. ISBN 978-80-87182-17-8
10. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2010. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5
11. HEWSTONE, M. 2006. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 776 s. ISBN 80-7367-092-5
12. HOFBAUER, B. 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 176 s. ISBN 80-7178-927-5
13. JANEBOVÁ, R. 2006. *Sociální problémy z aspektu tender*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 106 s. ISBN 80-7041-512-6
14. JEDLIČKA, R., KOŤA, J. 1998. *Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 169 s. ISBN 382-233-97

15. KASSIN, S. 2012. *Psychologie*. 2. vyd. Brno: CPress, 771 s. ISBN 978-80-264-0074-5
16. KOLÁŘ, M. 2005. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 255 s. ISBN 80-7367-014-3
17. KRAUS, B. A KOL. 2006. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. 1. vyd. Brno: Paido, 156 s. ISBN 80-7315-125-1
18. KRAUS, B. 2008. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3
19. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. A KOL. 2007. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3
20. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. A KOL. 2010. *Sociální patologie*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1
21. KRCH, F. 2002. *Mentální anorexie*. 1. vyd. Praha: Portál, 240 s. ISBN 80-7178-598-9
22. MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. 1995. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. 1. vyd. Praha: Empatie, 112 s. ISBN 80-901618-9-8
23. MARTÍNEK, Z. 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5
24. MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. 1996. *Velký sociologický slovník - II. svazek*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1627 s. ISBN 80-7184-310-5
25. MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 288 s. ISBN 80-7178-549-0
26. MÜHLPACHR, P. 2001. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 104 s. ISBN 80-210-2511-5
27. MÜHLPACHR, P. 2007. *Dilemata speciální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: MSD, 269 s. ISBN 978-80-7392-012-8
28. MÜHLPACHR, P. 2008a. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7
29. MÜHLPACHR, P. 2008b. *Úvod do studia sociální práce*. 1. vyd. Brno: MSD, 100 s. ISBN 978-80-7392-070-8
30. NAKONEČNÝ, M. 2011. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Triton, 863 s. ISBN 978-80-7387-443-8

31. NAVRÁTIL, S., MATTIOLI, J. 2011. *Problémové chování dětí a mládeže – Jak mu předcházet, jak ho eliminovat*. 1. vyd. Praha: Grada, 120 s. ISBN 978-80-247-3672-3
32. NEŠPOR, K. 2001. *Vaše děti a návykové látky*. 1. vyd. Praha: Portál, 160 s. ISBN 80-7178-515-6
33. PAPEŽOVÁ, H. 2000. *Anorexia nervosa*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 76 s. ISBN 85121-32-8
34. POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. 2002. *Patologické závislosti*. 2. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 194 s. ISBN 80-86568-02-04
35. POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. 2003. *Prevence sociálně patologických jevů*. 3. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 186 s. ISBN 80-86568-04-0
36. PROCHÁZKA, M. 2012. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5
37. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 2001. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 322 s. ISBN 80-7178-579-2
38. PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. 2004. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 45 s. ISBN 80-210-3469-6
39. ŘEHULKA, E. ET AL. 2008. *Prevence závislostí ve škole*. 1. vyd. Brno: MSD, 105 s. ISBN 978-80-7392-077-7
40. ŘÍČAN, P. 1995. *Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha: Portál 95 s. ISBN 80-7178-049-9
41. SEKOT, A. 2010. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 193 s. ISBN 978-80-210-5261-1
42. SOVÁK, M. A KOL. 2000. *Defektologický slovník*. 3. vyd. Jinočany: Nakladatelství H&H, 418 s. ISBN 80-86022-76-5
43. VACEK, P. 2008. *Rozvoj morálního vědomí žáků*. 1. vyd. Praha: Portál, 128 s. ISBN 978-80-7367-386-4
44. VYKOPALOVÁ, H. 2001. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 154 s. ISBN 80-244-0337-4

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 01: Respondenti podle pohlaví.
Graf č. 02: Respondenti podle věku.
Graf č. 03: Vlastnictví mobilního telefonu.
Graf č. 04: Důvod vlastnictví mobilního telefonu.
Graf č. 05: Využití mobilních telefonů.
Graf č. 06: Využití mobilních telefonů u chlapců.
Graf č. 07: Četnost kontrol mobilního telefonu během dne.
Graf č. 08: Četnost kontrol mobilního telefonu během dne u dívek.
Graf č. 09: Četnost kontrol mobilního telefonu během dne u chlapců.
Graf č. 10: Způsob hrazení útraty za mobilní telefon.
Graf č. 11: Spokojenost se svým mobilním telefonem.
Graf č. 12: Vlastnictví PC, notebooku, tabletu.
Graf č. 13: Délka času tráveného u PC, notebooku, tabletu.
Graf č. 14: Délka času tráveného u PC, notebooku, tabletu u dívek.
Graf č. 15: Délka času tráveného u PC, notebooku, tabletu u chlapců.
Graf č. 16: Vyhledávání informací na Internetu.
Graf č. 17: Návštěvnost sociálních sítí.
Graf č. 18: Četnost přihlašování na sociální síť.
Graf č. 19: Čas trávený na sociálních sítích.
Graf č. 20: Doba nepřihlášení se na sociální síť.
Graf č. 21: Účel navštěvování sociálních sítí.
Graf č. 22: Častost přihlášení se na sociální síť před odchodem do školy.
Graf č. 23: Frekvence přihlášení se na sociální síť v průběhu noci.
Graf č. 24: Frekvence nočních přihlášení se na sociální síť u dívek.
Graf č. 25: Frekvence nočních přihlášení se na sociální síť u chlapců.
Graf č. 26: Počet přátel na sociálních sítích.
Graf č. 27: Počet přátel na sociálních sítích u dívek.
Graf č. 28: Počet přátel na sociálních sítích u chlapců.
Graf č. 29: Počet přátel na sociálních sítích ve vztahu k realitě.
Graf č. 30: Porovnání času tráveného osobním setkáním a na sociálních sítích.
Graf č. 31: Subjektivní vztah mladistvých k sociálním sítím.
Graf č. 32: Četnost záškoláctví.
Graf č. 33: Důvody pro záškoláctví.

DOTAZNÍK

Dobrý den,

*jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií na Institutu mezioborových studií v Brně. Rád bych Vás požádal o vyplnění dotazníku, který bude praktickým podkladem k mé diplomové práci, která má název: **Sociální důsledky patologických projevů u mladistvých**. Dotazník je naprosto anonymní a údaje z něho získané budou použity pro účely uvedené diplomové práce.*

Vybranou alternativu zakroužkujte.

Děkuji Vám za kompletní vyplnění dotazníku a čas, který mu věnujete.

Bc. Patrik Hrozek

---

1) Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2) Jaký je Váš věk?

- a) 15
- b) 16
- c) 17

3) Vlastníte mobilní telefon?

- a) ANO
- b) NE (pokračujte prosím otázkou č. 9)

4) Mobilní telefon vlastním (uved'te hlavní důvod):

- a) Z praktických důvodů, rodiče mě chtějí mít pod kontrolou.
- b) Abych mohl/a být v neustálém kontaktu se svými přáteli.
- c) Z důvodu poslechu hudby a prohlížení internetu.
- d) Dotváří moji image.

5) Při komunikaci s přáteli preferuji:

- a) Psaní SMS, volám výjimečně.
- b) Výhradně volám, SMS píše výjimečně.
- c) Píše i volám dle potřeby.

6) Jak často během dne mobilní telefon kontrolujete (zda nedošla SMS, zda někdo nevolal)?

- a) cca 1 x za 30 minut
- b) cca 1 x za 60 minut
- c) cca 1 x za 120 minut
- d) cca 6 x denně
- e) méně jak 5 x denně

7) Kredit nebo paušál:

- a) Platím si z kapesného /brigád.
- b) Dobíjí mi automaticky (př. 1x měsíčně) rodiče v předem dohodnuté výši a to bez ohledu, zda dobít kredit potřebuji či nikoliv.
- c) Rodiče mi platí kdykoli si řeknu (neřeší, kolik peněz měsíčně provolám, propíši).
- d) Platí mi rodiče kdykoli si řeknu (vždy je to však spojeno s určitým pokáráním a upozorněním, abych šetřil/a).

8) Jak hodnotíte Váš současný telefon?

- a) Mám poslední model, takže jsem maximálně spokojený/á.
- b) Jsem spokojený/á
- c) Jde to, ale uvítal/a bych už novější model.
- d) Hrůza, před přáteli ho raději ani nevytahuji.

9) Vlastníte PC, notebook, tablet?

- a) ANO
- b) NE (pokračujte prosím otázkou č. 12)

10) Kolik času denně trávíte u PC, notebooku, tabletu?

- a) do 1 h
- b) 1 h až 2 h
- c) 2h až 4 h
- d) více jak 5 h

11) Jaké informace na internetu vyhledáváte?

- a) Zejména se jedná o informace do školy.
- b) Především informace o aktuálním dění (zprávy, kultura, sport).
- c) Navštěvování sociálních sítí (CHAT, FACEBOOK, MY SPACE, TWITTER).

12) Navštěvujete sociální sítě?

- a) ANO
- b) NE (pokračujte otázkou č. 23)

13) Jak často kontrolujete svůj profil?

- a) Přihlašuji se každou volnou chvíli (př. i přes mobil, když jsem ve škole).
- b) 4 x - 6x denně.
- c) 2 x - 3x denně.
- d) 1x denně.
- e) Mám zřízený účet, ale téměř na sociální sítě nechodím (př. 1 x týdně).

14) Kolik času v průměru strávíte na sociálních sítích během dne?

- a) Méně než hodinu denně
- b) 2 - 3 hodiny denně
- c) 4 - 7 hodin denně
- d) Více jak 10 hodin denně

15) Jak dlouho jste nejdéle vydrželi nepřihlásit se na sociální sítě?

- a) Méně než 1 den
- b) 2 - 3 dny
- c) 4 - 6 dnů
- d) 7 - 13 dnů
- e) 14 dnů - 1 měsíc
- f) Déle než 1 měsíc

16) Za jakým účelem tyto sítě navštěvujete? (můžete zaškrtnout více odpovědí)

- a) K seznamování a hledání nových vztahů.
- b) Ke komunikaci s kamarády, získávání aktuálních informací o jejich životech.
- c) K prohlížení a sdílení fotografií.
- d) K hraní her.
- e) Nemám žádný zvláštní účel, spíš jen ze zvyku „nakouknout“ co je nového.

17) Přihlašujete se na sociální sítě ráno před odchodem do školy?

- a) Ano, pravidelně každé ráno.
- b) Většinou ano.
- c) Pouze výjimečně.
- d) Ne, nikdy jsem se ráno před odchodem do školy na soc. sítě nepřihlásil/a.

18) Přihlásil/a jste se někdy na sociální sítě v průběhu noci (nařídil/a jste si budík, aby Vás vzbudil), za účelem zjistit co je nového, zda někdo okomentoval Váš status, příspěvek, atd.?

- a) ANO a docela se takto přihlašuji pravidelně.
- b) ANO, ale jednalo se o výjimku.
- c) NE, nikdy jsem se v průběhu noci nepřihlásil/a.

19) Kolik máte na sociálních sítích přátel?

- a) Méně než 50
- b) 50 - 100
- c) 101 - 200
- d) 201 - 400
- e) 401 – 500
- f) Více než 500

20) Znáte tyto přátele i osobně?

- a) ANO, všechny znám osobně.
- b) Většinu těchto přátel znám osobně.
- c) 50 na 50 (s cca polovinou se znám osobně, s druhou polovinou jen přes internet).
- d) S většinou jsem se osobně nikdy nestřetil/a.

21) Porovnáte-li čas strávený s přáteli na sociálních sítích a čas strávený s přáteli spojený s osobním setkáním

- a) Rozhodně trávím více času se svými přáteli komunikací přes internet.
- b) Po škole trávím čas s přáteli osobně, přes sociální sítě komunikujeme pouze večer.
- c) Během týdne komunikuji s přáteli přes sociální sítě, během víkendu naopak převládá osobní setkání.
- d) Převládá čas strávený osobním setkáním.

22) Pokuste se zhodnotit váš subjektivní vztah k sociálním sítím

- a) Jsem na těchto sítích závislý/á, nemohu-li se přihlásit, jsem nervózní, podrážděn/á.
- b) Nejsem na těchto sítích závislý/á, nevadí mi, nemám-li delší dobu přístup na internet.

23) Byl/a jste někdy za školou? (pokud ANO pokračujte další otázkou)

- a) ANO
- b) NE

24) Z jakého důvodu jsi byl/a za školou? (možné zaškrtnou více odpovědí)

- a) Čekal/a jsem důležitou zprávu, a musel/a jsem být připojen/á k internetu.
- b) Strach ze spolužáků.
- c) Vyhnout se písemce (zkoušení).
- d) Bez důvodu, společně strávený čas s přáteli.
- e) Bez důvodu, prostě se mi nechtělo jít do školy.
- f) Jiný důvod: .....